वेमनपद्य - संस्कृतानुवादः

VEMANAPADYAMULU

IN

SANSKRIT SLOKAS

BY

S. N. SRIRAMA DESIKAN, SIROMANI

WITH A FOREWORD BY

SRI M. ANANTHASAYANAM AYYANGAR

Governor of Bihar

 1962 [Rs 1-75.

THIS BOOK IS

GRATEFULLY

DEDICATED TO

Sri V. V. GIRI

(Governor of Kerala)

the talented and upright leader with a noble lineage and loved by all as Ajatasatru, ever ready to encourage deserving causes, and an ardent patron of Sanskrit learning whose patronage has benefited the author in divers ways.

M. ANANTHASAYANAM AYYANGAR,
Governor of Bihar

Bihar Governor's Camp,
Ranchi, June 28/29, 1962.

FOREWORD

I have gone through Pandita Sri Rama Desikan's translation of "VEMANA PADYA" in Sanskrit slokas with Tamil translation. They are in easy flowing style in Sanskrit. Of course his Tamil rendering is equally good. He has already rendered in Sanskrit slokas Tiruvalluvar's "TIRUKKURAL". I am extremely glad to note that he has developed an easy style and has brought out the meaning of the original, both in the Tirukkural and Vemana's verses. Sometimes it is more difficult to translate than to compose verses in the original. In the first case the translator has to confine himself to the meaning of the original and carry out its spirit and substance in the rendering. Sri Sri Rama Desikan has translated the four paddhatis (viz. Murkha-Dambhika - Vidvat - Artha paddhatis) in Vemana's verses so far. I hope he will be able to render the other section also in easy Sanskrit verses. I congratulate him on his enterprise and wish him all success.

M. ANANTHASAYANAM AYYANGAR

ɅR. B. RAMAKRISHNA RAO, M.P.
Ex-Governor, U.P.

A-829, BARKATPURA
HYDERABAD-DECCA

July 19th, 1962.

INTRODUCTION

I had the pleasure of reading the Sanskrit translation of Vemana's poems by Pandit S. N. Sri Ramadesikan of Madras. The great Saint Poet Vemana is very popular in Andhra Desa and his Sataka mainly deals with moral subjects. The main object of his poems is to correct the defects prevailing in contemporary society. He has also composed poems on Bhakti and Vairagya. While the poet has written keeping in view the society of his time the book as a whole is useful to people of all ages and of all parts of the country. The book contains eternal moral truths which read like aphorisms.

Sage Vemana is one of the four foremost Bhakta Kavis who had devoted the whole of their lives for writing on subjects of Bhakti, Gnana and Vairagya. They are Pothana, Tyagaraja, Ramadas and Vemana. All the four of them have enriched Telugu literature and their writings are extremely popular. Pandit Sriramadesikan has also translated Tirukkural of Tamil into Sanskrit. While many Sanskrit works have been translated into regional languages the rich literature of Tamil, Telugu and Kannada and such other regional languages is yet to be translated into Sanskrit so that it may reach scholars on an All India level. As a matter of fact, translation into Sanskrit of such books as Vemana's poems will be useful in introducing to the scholars all over the world the wisdom enshrined in these literatures. Pandit Sriramadesikan is well versed in both Sanskrit and Telugu and is a good poet himself. He is also well versed in Tamil language and therefore, he

Vemana has distilled his experiences in verses which have an unaffected natural grace. The language is so simple and the similies are so homely that one begins to doubt whether he indulges in prose or poetry. Brevity is his forte, and in a few phrases he is able to compress a world of ideas. He is not without his infinite fund of humour. He employs words which are quite racy of the soil, and he wields the language spoken by the man in the street. All this is evident to one who pursues his writings which are marked by the prose rhythm of every day life. He avoids as far as possible Sanskrit words and phrases for preserving the purity of Telugu. There is nothing alien to one's experience. All falls within the pale of truth and the mild concerns of ordinary life. He is brutally frank even to the extent of touching one on the raw. Some critics take exception to certain portions of his writings, which, in their opinion are against their hallowed traditions. However, it must be said that there is not one Andhra either young or old who is not familiar with some slices of Vemana's writings.

Modern critics hold that too much adherence to rigid rules of grammar may spoil the beauty and mar the elegance of a language. They may even interfere with the majestic march of lofty ideas and sentiments. Vemana who has a touching faith in the fact that sublimity lies in simplicity will be held in esteem by them, for he steers clear of rules that stand as a stumbling block in the path of his poetic creations. He is a relentless critic of all systems of religion and philosophy; and in his pursuit of truth, he does not spare any of them. He does not believe in meaningless forms and ceremonies which really clog the clear stream of reason. Women too have fallen under the lash of his pen. He seems to have wandered in his loin cloth to every nook and corner of Andhra Desa and minutely observed all that happened around him.

He has not learnt anything at the feet of any master. Neither the Vedas, nor the Sastras, nor the Classics nor Grammar have been taught him by any teacher.

In his work *Kavithva Tattva Vicharam*, Chapters 10, 11, 12 the late Dr. C.R. Reddi, Vice-Chancellor, Andhra University, writes in the following strain about Vemana :

" He has absolutely no knowledge of books. Knowledge of Grammar and rhetoric is absent in his writings.' Devotion to God too is not strong ; but in the matter of weeding out noxious customs and beliefs, he has no equal. He puts everything to a searching analysis and there is none to equal him in the task of establishing truth with all the armoury of fine reasoning." Ardent devotee of Siva that he is, he has no hostile attitude towards Vishnu. He belives that through Yoga alone one can march, to the Kingdom of God. Some are of opinion that he has become a great poet through his yogic powers. Besides, he had learnt the art of transforming rusty iron into glowing gold. His belief in alchemy finds expression in several passages of his writings. Through this marvellous art, he may have gained the homage of the ordinary folk.

He does not deal with any subject in a coherent manner ; he merely gives expression to the random thoughts or reflections that flit across his mind. And so none can expect any sequence of thought in them. In several places he even contradicts himself. Occasionally he indulges in puns ; and it makes us think that he too is not free from the traces of tradition.

Instead of allowing his thoughts to run into old traditional grooves, he strikes out a new path for himself pursuing the bent of his own genius. One may find a freshness and a novelty in his approach to any subject which he wants to handle. In the filed of controversy his aim is not to triumph over his opponents, but to establish truth in all its nakedness.

With regard to his life there are two versions. Some think that he became an ascetic after having led a married life, while others hold that he entered the monastic order straightaway.

Ataveladi is the metre which Vemana employs almost throughout his writings. *Kandam Utpalam* etc.,—these metres are occasionally used. SriNatha has a ruling passion for *SeSa* metre. Tikkana indulges in *Kandam* while *Ata-*

Veladi of Vemana has a unique charm of its own. Some are under the impression that other metres are merely interpolations. Some research scholars contend that some verses from Sumathi and Bhaskara Satakams have been skilfully woven into the text of Vemana's writings. Vemana himself is not conscious of his own poetic creations, for so many are him countless verses.

With the aid of manuscripts so far available only 4,000 verses have been unearthed and printed. In Bhandar, Madras, Berhampur, etc., Vemana's works have been published and his writings do not run under any name, but they are merely called "Vemana Padhyams". They are random and occasional verses, which do not adhere to any particular pattern in the matter of order or sequence. The modern editors have classified his verses according to the theme and the subject-matter. Vavilla and Sons have classified Vemana's 2,728 verses into nineteen distinct sections and published them; but their classification too is not perfect, for even in to the sections so formed there has crept unrelated matter.

Dr. C.P. Brown (Madras Civil Service) during his services in Masulipatnam, Guntur, Nellore, Cuddapa, and Vizagapatnam, gathered all the Vemana manuscripts then available, eschewed all the verses which are of a controversial nature and chose only 700, and classified them under three headings, 'Religious, Moral, and Satirical' He has rendered them into English and his edition was published in 1911 by Vavilla and Sons.

The poems of Vemana have been enjoying wide popularity even in the Karnataka province. Sarvagnya Murthi, a popular Karnatic poet followed in the footsteps of Vemana and composed poems after the pattern of Vemana. There is a book called *Sarvagnya Vemana Samvadam* in which are found parallel passages of Sarvagnya Murthi and Vemana.

The poems of Kabir Das, a famous Hindi poet, merely echo the sentiments, feelings and ideas of Vemana. One who goes through *KabirDhoha Vali* may be convinced of the veracity of our statement. Like Vemana, Kabir too fulminates against meaningless customs and wooden tradi-

tions. Some believe that he must have found access to the Kural ; for in his writings too we come across the same patterns of thought and expression.

Vemana's life is shrouded in obscurity ; and there is no authentic account regarding him. He is born of Kondaveedu Reddi family. He belongs to the Vema Reddi class, the members of which were petty princes. Tradition has it that he was born and buried in the village of Katarapalli, Kadiri Taluq, Ananthapuram district ; and this tradition is strengthened by the autobiographic references in his verses. Members belonging to his family are the trustees of his Samadhi, and we hear that offerings are made at his shrine. He sings in praise of his own Kapukulam which, he says, is as pure as milk. He too is not free from the love of his clan. He addresses himself in his own verses as Vema Reddi, Vema, Vema Bhupala and Verri Vemana ; and his real name is Vemana Reddi. The fourth foot of everyone of his poems ends with this refrain *Visvadhabirama Vinura Vema*. We feel as though Vemana were addressing himself. But Dr. Brown is of opinion that he is merely addressing his elder brother who is the captain of the forces at Ghandikottai. He says that he belongs to Jangala caste of Veerasaiva persuasion and that he is born in the South-western region of Telangana. He cites his own poems in support of his own chain of argument. Brown holds the view that he belongs to the 17th century (1652-1772) and Gamble and Maclean and others strengthen Brown's view. Some assert that he must have belonged to the tenth century A.D, for grammatical rules had not then taken a definite shape. That he must have figured in the 15th and 16th century A.D. is the considered and definite opinion of Oriental Scholars.

I have followed the edition of Vavilla & Sons and translated the four sections *Murkha*, *Dhambika*, *Vidvath* and *Artha* into Sanskrit and Tamil. My translation contains 380 verses, and I hope that the rest will soon see the light of day. I hope that my rendering both in Sanskrit and Tamil will be a source of great help in the matter of understanding the mighty genius of Vemana from the sea-girt Kanya Kumari to the

snow-clad Himalayas.

In this connection I should like to express my heartfelt thanks to Sri. M. Ananthasayanam Ayyangar, Governor of Bihar, for his invaluable foreword. It is needless to say that he is steeped in and saturated with Tamil, Telugu and Sanskrit classics. I can never forget the great help which my Guru, Utthamur. T. Veeraraghavachariar has rendered to me, for it is he that has shaped the furniture of my mind.

S. N. SRIRAMADESIKAN.

25, BURKIT ROAD
T. Nagar Madras-17.
11—7—62.

विषयसूची

విషయ సూచిక

YOGI VEMANA

॥ श्रीरस्तु ॥

वेमनपद्य-संस्कृतानुवादः

मूर्खपद्धतिः

ब्रह्मज्ञानात् भवेद्विप्रः तद्विहीनो द्विजेतरः ।
श्रुतिसिद्धमिदं, ज्ञानाद्वाल्मीकिर्ब्रह्मतां ययौ ॥ 1

मनोनिग्रहशीलस्य वनवासो वृथा श्रमः ।
एकाग्रचित्तो निष्कामी परमं द्रष्टुमर्हति ॥ 2

जित्वा मनो ब्रह्मभावात् आनन्दं भजते गुणी ।
जिह्वाचापल्यतोऽशक्ताः क्लिश्यन्ते चित्तनिग्रहे ॥ 3

मूढो लब्धं सुखं भुङ्क्ते दुःखे दैवं विनिन्दति ।
चित्तशुद्धौ भवेत्सौख्यम् , अन्यथा जीवनं वृथा ॥ 4

द्यूते नष्टधनो मूर्खो विरक्त्या वनमाविशेत् ।
तस्मान्महात्मनां मार्गं प्रविश त्यज मूर्खताम् ॥ 5

अशुद्धधान्यदातारः कठिना याचकाय ये ।
मृद्भुग्भूनागजातीयाः जायन्ते ते महीतले ॥ 6

स्वदुष्कृतिमनालोच्य विस्मृत्य जगतः प्रभुम् ।
अज्ञा भोगेच्छया पुत्रान् जनयन्ति दिने दिने ॥ 7

अनात्मज्ञस्य मूर्खस्य स्तुत्या मूर्खो हि मोदते ।
यथा विनासिकागानं श्रुत्वा पङ्गुः प्रहृष्यति ॥ 8

अभिजात्यमदादज्ञा न त्यजन्ति भ्रमं सदा ।
अशुद्धभाण्डमुत्स्रष्टुं यथा नेच्छन्ति मक्षिकाः ॥ 9

मन्दा भार्यावचः श्रुत्वा ये त्यजन्ति च सोदरान् ।
ते यतेरन् स्वपुच्छेन तर्तुं गोदावरीं नदीम् ॥ 10

आसनानि गुरोर्ज्ञात्वा वैराग्येण हरौ मनः ।
निबन्धुं यो न शक्नोति स कथं ब्राह्मणोत्तमः ॥ 11

स्वदेहस्थं हरिं त्यक्त्वा गत्वा काशीगयादिकम् ।
अपश्यन् बहुधान्विष्य मूर्खो भवति मानवः ॥ 12

ऊढां भार्यां परित्यज्य परदारपरिग्रही ।
पक्वं केदारमुत्सृज्य यवान्वेषकवद्भवेत् ॥ 13

विषयासक्तचित्तस्तु द्रष्टुमीशं न शक्नुयात् ।
सर्वेन्द्रियाणि निर्जित्य ततः पश्य महेश्वरम् ॥ 14

उत्तमास्ते मता जात्या ये तत्त्वज्ञानसंयुताः ।
अधमास्ते मता जात्या ये तत्त्वज्ञानवर्जिताः ॥ 15

मन्यन्ते स्थावरैस्तुल्या नरा इङ्गितवर्जिताः ।
जङ्गमे गणनं चापि तेषां पापकरं भवेत् ॥ 16

खर्जूरबीजवद् गुह्यमिति ज्ञात्वापि मन्दधीः ।
कामार्तस्तरुणीं दृष्ट्वा न ततो विनिवर्तते ॥ 17

भस्त्रिकासदृशस्त्रीषु मुग्धो लोको विनश्यति ।
कृपाणस्योपरि यथा खेलनान्नाशमश्नुते ॥ 18

श्वासनेत्रनिरोधेन न शक्यं तत्त्वदर्शनम् ।
सद्भ्यो गुरुभ्यो यज्ज्ञातं तत्तत्त्वमिति भावय ॥ 19

त्रिकालज्ञमहर्षीणामज्ञातं नास्ति किञ्चन ।
सर्वं तदुक्तं सत्यं स्याद्यो न वेत्ति स मूढधीः ॥ 20

साम्यवादरताः प्राज्ञाः; कायो नश्वर इत्यमुम् ।
बुद्ध्वाप्यकृतबुद्धीनां मौढ्यं किमिति वर्ण्यताम् ॥ 21

मूढो ज्ञानी भवेन्मासि मौनी वर्षे च शिक्षणात् ।
त्रिंशद्वर्षं शिक्षितोऽपि मूर्खो न ज्ञानमाप्नुयात् ॥ 22

छायातपौ समौ ज्ञात्वा केवलाशनतत्परम् ।
अटन्तं योगिनं स्वेन समं मूर्खो हि मन्यते ॥ 23

विद्वान् बहुश्रुतो वापि मूर्खो न गुणवान् भवेत् ।
क्षीरेण क्षालितोऽङ्गारो जहातिकिमु कृष्णताम् ॥ 24

हरिं सर्वगतं त्यक्त्वा तदर्थं पर्यटन् जगत् ।
ज्ञानिनां परिहास्यः स्यामिति मूर्खो न लज्जते ॥ 25

न श्वेतं मूषिकापुच्छं स्याद्वर्षं शोधनादपि ।
न दारुप्रतिमा जल्पेत् ताडितापि; तथा जडः ॥ 26

" परहिंसाकरान् मर्त्यान् दैवं नूनं विनाशयेत् " ।
इत्यनालोच्य मूढोऽसौ परान् हिंसितुमीहते ॥ 27

अज्ञेषु प्रीतिरज्ञानां लुब्धानां लोभवस्तु च ।
वराहः पङ्कमन्विच्छेत् सुगन्धोऽस्मै न रोचते ॥ 28

विवेकरहिता मूढा दूषयेयुर्विपश्चितः ।
वीथ्यां गजं समालोक्य शुनको बुक्कते यथा ॥ 29

उक्तस्य नेति कथनं क्षणमात्रेण साध्यते ।
अस्तीति साधनीयं चेदागन्तव्यं पितामहैः ॥ 30

विवेकरहिता मूर्खाः प्रभून् परिहसन्त्यपि ।
त्यक्तलज्जाभिमाना हि लभन्ते जगति प्रथाम् ॥ 31

धनेन देहदार्ढ्येन मूर्खो मृत्युं न पश्यति ।
न वेत्ति तत्त्वं, विषयसुखादीशं न वन्दते ॥ 32

गते वर्षे पूर्वदिने महान्तः कति वा मृताः ।
न लङ्घ्यो मृत्युरित्येतन्मदान्धो नेक्षते जडः ॥ 33

कफावृतो नष्टदृष्टिः स्मृतिहीनश्च मानवः ।
प्रपञ्चज्ञानशून्योऽयं हरिं द्रष्टुं कथं क्षमः ? ॥ 34

ज्ञानेन दृश्यते तत्त्वं न तत्कारणकर्मणा ।
तैलेन राजते दीपो न तिलैस्तैलकारणैः ॥ 35

स्वप्नतुल्यं जगदिदं स्थिरं मत्वा भ्रमान्विताः ।
संसारसुखसंलग्ना विस्मरन्ति महेश्वरम् ॥ 36

गावस्तृणाशनाः कर्म कुर्वते पालकाज्ञया ।
ततोऽपि मनुजा नीचा हरिसेवापराङ्मुखाः ॥ 37

यथा स्वादुफलास्वादं न जानाति पलालभुक् ।
तथा प्राप्तालपविद्यस्तु वेत्ति ज्ञानगुणं कथम्? ॥ 38

नालबद्धं शुनः पुच्छमार्जवं भजते क्षणम् ।
शिक्षाकाले गुणी मूर्खः; स्वभावो दुरतिक्रमः ॥ 39

वस्त्रखण्डावृते रन्ध्रे बिभर्ति सलिलं घटः ।
कृतेऽपि यत्ने मूर्खोऽयं नैव प्राप्नोति योग्यताम् ॥ 40

खरक्षीरं शर्कराढ्यमपि नाप्नोति पेयताम् ।
उपदेशशतैश्चापि मूर्खो न गुणवान् भवेत् ॥ 41

सुगन्धलिप्तकायोऽपि पङ्के लुठति गर्दभः ।
मूर्खः सत्कारमाप्यापि न जहाति स्वकं गुणम् ॥ 42

चरन्तं शावकं दृष्ट्वा यथाण्डो हसति स्वयम् ।
तथा ज्ञानाधिकं दृष्ट्वा मूढाः परिहसन्त्यहो ॥ 43

शाकं वा न प्रयच्छन्ति गुरवे; गणिकाकृते ।
सर्वं धनं प्रयच्छन्ति; ताभ्यो हीनो गुरुः किमु? ॥ 44

"उलूकः पतितो गेहे" इति मूढाः स्वकाद् गृहात् ।
निर्यान्ति, किमुलूकोऽयं दैवं भिन्नं करिष्यति? ॥ 45

बुभुक्षितं नरं प्राप्य विद्या न स्थैर्यमर्हति ।
अपक्वे मृत्तिकाकुण्डे जलं न भवति स्थिरम् ॥ 46

रसहीनेक्षुदण्डेन सदृशो निर्गुणो जडः ।
लोकैरनादृतो भूत्वा परे पापं च विन्दति ॥ 47

अधीत्य सकलां विद्यां कृत्वा कण्ठगतां च यः ।
न विजानाति तत्सारं स भवेन्निष्प्रयोजनः ॥ 48

ज्ञात्वा समयमौचित्यं वक्तव्यं मधुरं वचः ।
तथा चेन्नेति वदितुं न कोऽपि भवति क्षमः ॥ 49

जननस्य तथा मृत्योः कारणं न हि मानवः ।
मध्ये कर्ताहमित्युक्त्वा परीहास्यो भवेन्नरः ॥ 50

सद्वाक्यविमुखा मूर्खाः क्लिश्यन्ते स्वीयबुद्धितः ।
अशृण्वतां सतां वाक्यमियमेव गतिर्भवेत् ॥ 51

मूर्खो धर्मोपदेष्टारं समक्षं निन्दति स्वयम् ।
पशुर्वै तृणदातारं शृङ्गाभ्यां ताडयेद्यथा ॥ 52

स्वदेहस्थं हरिं त्यक्त्वा तदर्थं लोकचारिणाम् ।
पशुतुल्यमनुष्याणां मनोभावं क ईरयेत् ॥ 53

अन्येषां भूषणैः श्रेष्ठैरलङ्कृत्य स्वकां तनुम् ।
लोके ख्यातिमभीप्सन्तो मूर्खाः प्रीता भवन्त्यहो ॥ 54

कष्टे हरिं नरः स्तौति धनान्धो न स्मरत्यपि ।
दुष्कर्म किमिदं, श्रीशो धनाढ्यैर्नैव चिन्त्यते ॥ 55

जनन्यां तु सजीवायां शोभने बालचेष्टितम् ।
अर्जनीयं यशः सर्वैरनुकूले विधौ सति ॥ 56

कर्तव्यं क्रियतां शीघ्रमालस्यं त्यज्यतां सदा ।
आलस्यात् कार्यकर्ता यः स मूर्ख इति गण्यते ॥ 57

साधं खदिरवृक्षेण जायन्ते कण्टका अपि ।
मूर्खे नायं क्रमः; पूर्वं मौढ्यं, मूर्खस्ततो भवेत् ॥ 58

मूर्खा दानगुणैर्हीना दातॄन् वक्रोक्तिभिः सदा ।
नाशयन्ति यथा सर्पः प्राप्य चन्दनपादपम् ॥ 59

कन्यकायाः सुतो व्यासः कौरवा गोलकास्तथा ।
पाण्डवाः कुण्डकाश्चेति मूर्खो निन्दति भारतम् ॥ 60

देहमेव स्थिरं मत्वा धर्मेषु विमुखा नराः ।
यमदूते समायाते न शक्ता आत्मरक्षणे ॥ 61

न स्थिरं मूर्खवचनं जले लिखितवर्णवत् ।
स ब्रूयात्त्यक्तमर्यादो भिन्नं भिन्नं क्षणे क्षणे ॥ 62

स्नापनेनान्नदानेन वस्त्रालङ्करणादिभिः ।
नरैर्नश्वरकायार्थं कियान् वा क्रियते श्रमः ॥ 63

परकीयं धनं चापि मूर्खो दातुं न वाञ्छति ।
पक्वमन्नं परेभ्यस्तु किमु दद्यात्तुषाशनः ॥ 64

कूपभेकसधर्माणः पर्वते वन्यमश्नताम् ।
तत्त्वं मुनीनां न विदुर्ब्रह्माणं प्राकृतो यथा ॥ 65

भुजङ्गमसमः पापी न चास्ति जगतीतले ।
यथोक्तं कुरुते सोऽपि को मूर्खं शिक्षितुं क्षमः ॥ 66

अप्रयोजनजन्मा यः स जातो वा मृतोऽपि वा ।
समः स्यात् स्त्रीमुखा भूम्यां कति जाता मृताः कति ॥ 67

सर्पशाको बद्धशिलः परित्यजति वक्रताम् ।
मूर्खे श्वपुच्छे वक्रत्वं सर्वथा नापगच्छति ॥ 68

कषायं वस्तु किं स्वादु जायते तैलपाकतः ।
गुणदोषौ कर्ममूलौ न मूर्खः शिक्षणाद् गुणी ॥ 69

सतां श्रेष्ठथं न जानन्ति मूर्खाः साधुविनिन्दकाः ।
चन्दनस्य तु सौगन्ध्यं कथं जानातु सूकरः ॥ 70

बुद्धिरेव परं तत्त्वमिति बौद्धाः कुवादिनः ।
अज्ञाः पतन्त्यधः शीघ्रं नम्रशीर्षाः खरा इव ॥ 71

इन्द्रतुल्यातिथेश्चापि पूजां न कुरुते जडः ।
श्वा योगिसविधे चापि किं त्यजेद् गुर्गुरस्वनम् ॥ 72

महान्तो दुर्लभा लोके सुलभाः कष्टजीविनः ।
सुवर्णं दुर्लभं लोके भस्म सर्वत्र लभ्यते ॥ 73

काम्येच्छया नष्टमन्त्रा न स्मरेत् मन्त्रदं गुरुम् ।
विस्मरन्ति जना योगमपि स्त्रीदर्शनात् किल ॥ 74

मनुवंशे समुत्पन्ना वयमित्यविचार्य वै ।
मूढास्तत्त्वमजानन्तो नमन्ति किल पञ्चमान् ॥ 75

शास्त्रवित् स्यान्महान् लोके, ज्ञानं हेतुः, न वै वयः ।
दीपो बालकरस्थोऽपि किं न सम्यक् प्रकाशते ॥ 76

घ्राणे वस्त्रं प्रवेश्यान्तरुदरक्षालनेन वा ।
कौपीनशोधनैर्वापि योगी मोक्षं न विन्दति ॥ 77

व्रणस्य शस्त्रजातस्य वर्तते शमनौषधम् ।
निन्दाजातव्रणस्येह नैवास्ति शमनौषधम् ॥ 78

अतिवक्रौ शिलावृक्षौ समीकर्तुं नरः क्षमः ।
स्वमानसं समीकर्तुं न कोऽपि भुवि शक्नुयात् ॥ 79

नरं दृष्ट्वा "पशुप्रायो मृगोऽयम्" इति भाषणम् ।
सत्यं न स्यात्; मृगः श्रेयान् मूर्खात् सर्वात्मना गुणैः ॥ 80

यौवनं काङ्क्षते मर्त्यः, तल्लब्ध्वा मोक्षचिन्तनम् ।
अकृत्वा यौवनेनैव नाशं समधिगच्छति ॥ 81

रसिकं मधुरालापे राजानं कार्यसाधने ।
ये जेतुमभिवाञ्छन्ति ते चिन्त्यन्ते ग्रहैः समाः ॥ 82

न शिलाविग्रहो राजवन्दितः शक्तिमश्नुते ।
कः कर्ता को हि भोक्तेति मूर्खो नेदं समीक्षते ॥ 83

आशाशतयुता मर्त्याः भ्रान्त्या भुवमटन्ति च ।
श्वसमं चपलं चित्तं तदेकत्र कथं वसेत् ॥ 84

महर्षयो वनं प्राप्याप्यलब्ध्वा चित्तनिग्रहम् ।
नश्यन्ति चेदहङ्कारात् मूर्खं प्रति तु का कथा ॥ 85

कदाचिदभुक्तभोगस्य भोगेच्छा नैव शाम्यति ।
निवृत्तिर्विषयात् युक्ता नो चेन्मूढो विनश्यति ॥ 86

बन्धुर्न वेत्ति विज्ञानं वेश्यासु न भवेद्यथा ।
तथा न निन्दके सत्त्वगुणो, मूर्खे न सत्त्वधीः ॥ 87

वृथा कालं यापयन्ति वृथावादरता जनाः ।
कर्मठास्त्यक्तसंसाराः प्रयतन्ते न मुक्तये ॥ 88

वैष्णवैः भस्मधरणात् शैवैः पुण्ड्रस्य धारणात् ।
प्राप्ते च सङ्करे वादो भेदो वा क्रियते कुतः ॥ 89

अज्ञानिनो नदीस्नानगमनं स्यात् वृथाटनम् ।
उपदेशशतैश्चैनं मूर्खं को वा निवारयेत् ॥ 90

जन्मसिद्धं शुनः कार्ष्ण्यं जन्मसिद्धो गुणो नृणाम् ।
सहैव मृत्युना याति तस्मात् ज्ञानमुपार्जय ॥ 91

अज्ञातमोक्षविभवाः शाक्तेया भोगकाम्यया ।
मूर्खाः सन्ति, आदिशक्तिश्च वृथा भवति दूषिता ॥ 92

शैववैष्णवमन्त्राणामभेदज्ञानवर्जिताः ।
मूर्खाः "शरीरं ब्रह्मे"ति वादं कुर्युरपि स्वयम् ॥ 93

श्रोतव्यं महतां वाक्यं सत्येव श्रवणेन्द्रिये ।
श्रवणात् क्रमशः सर्वं विदितं ते भविष्यति ॥ 94

अभक्तः सत्यविमुखः मूर्खः साहसकर्मकृत् ।
'कर्ता जीवो न फलद' इति नो वेत्ति मन्दधीः ॥ 95

मूर्खो हि प्राकृतः, सन्तं ब्रह्मज्ञं ज्ञातुमक्षमः ।
कुलटा न हि जानाति साध्व्याः साधुप्रवर्तनम् ॥ 96

शास्त्राभ्यसनमात्रेण मूर्खो न गुणवान् भवेत् ।
सुगन्धवस्तुभरणात् श्रेष्ठो न स्याद्यथा खरः ॥ 97

॥ इति मूर्खपद्धतिः समाप्ता ॥

दाम्भिकपद्धतिः

गुरूच्छिष्टाशनात् तप्तमुद्रया दासभावतः ।
न लाभः स्याद्दुष्टकानां, भाग्यं सर्वत्र कारणम् ॥ 1

ज्ञातुं हरिं बहून् देशानटित्वा निष्प्रयोजनाः ।
कपटे तपसि स्थित्वा नश्यन्ति बकवद् वृथा ॥ 2

धनार्थं यज्ञकृन्नीचो वेदद्विट् न गुणी भवेत् ।
शीर्णान्नभक्षकः श्वा तु न रक्षेदन्नभाजनम् ॥ 3

अन्नेन नार्यः कामार्ता भवन्तीति वचो वृथा ।
निराहारां च रमणीं मदनो न विमुञ्चति ॥ 4

कुलीना वयमित्युक्त्वा हत्वा यज्ञपशुं नराः ।
निधाय मांसं कुण्डेषु भक्षयन्ति हि भूसुराः ॥ 5

आत्मज्ञानविहीना ये गुरुस्थानं च संश्रिताः ।
परस्वं वञ्चयन्तस्ते वर्तन्ते गर्हिता जनैः ॥ 6

लिङ्गं कण्ठधृतं त्यक्त्वा तदर्थं पर्वतादिकम् ।
प्रयान्ति शैवा मूढास्ते तेन मोक्षो न लभ्यते ॥ 7

कम्बलेन विभूत्या च मुण्डनेनाप्यलङ्कृताः ।
प्रतार्य भिक्षुवेषेण कुक्षिं बिभ्रति मानवाः ॥ 8

रुद्राक्षमालावेषेण हानिर्नास्ति परस्य तु ।
अथापि वञ्चनावृत्तिः क्रियते बकवत्कुतः ॥ 9

वनपर्वतभागेषु भ्रमन्नङ्ग ! जपे रतः ।
कुतस्त्वं खिद्यसे चित्ते शिवे वसति सर्वदा ॥ 10

वेमनपद्य - संस्कृतानुवादः

बुभुक्षायां सदाचारः चित्तशुद्धिस्तथा निशि ।
पटुत्वं गर्भिणीदेहे सर्वमप्यपगच्छति ॥ 11

पर्णाशनात् कायसिद्धिः यदि स्यात् पर्णभक्षकः ।
कायसिद्धिमजो विन्देत्; वादोऽयं नैव युज्यते ॥ 12

साडम्बरं लिङ्गमात्रं शैवा देहे धरन्त्यमी ।
शम्भुरष्टतनुश्चेति मतं नैव विदन्ति ते ॥ 13

दृष्ट्वा स्त्रियं धनं चैव सर्वो भवति मोहितः ।
वाणीं सृजन् ब्रह्मदेवः मुमोह किल तां प्रति ॥ 14

भाण्डशुद्धिं विना पाकः चित्तशुद्धिं विनार्चनाम् ।
विनात्मशुद्धिमाचारो व्यर्था एव मता भुवि ॥ 15

षण्मतेषूत्तमं शैवमतमित्युच्यते जनैः ।
तत्सत्यं, किन्त्विमे शैवाश्चोराणामग्रगामिनः ॥ 16

योगासनैः स्वदेहस्य वृथा बाधाकरा इमे ।
योगिनो मल्लवीरेभ्यः किञ्चिन्न्यूनाः प्रकीर्तिताः ॥ 17

पञ्चमान् वैष्णवान् कृत्वा वर्णसाङ्कर्यकारकाः ।
मिलितास्तैश्च 'पल्लाण्डुं' गायन्ति किल वैष्णवाः ॥ 18

विहाय भार्यां कौपीनं बद्ध्वाऽन्नजलवर्जितः ।
एकान्ते वर्तमानोऽपि तत्त्वं नो वेत्ति मानवः ॥ 19

इहालब्धसुखः पश्चात् कथं प्राप्स्यति तन्नरः ।
लोकादौ यन्न लभ्येत लोकान्ते तत्कथं भवेत् ॥ 20

स्त्रीणां तु नोपनयनं तदभावन्न विप्रता ।
शूद्रासु तासु जातानां द्विजत्वं जायते कथम् ॥ 21

योगी निरशनः स्नातः पक्त्वाऽन्नं देवसन्निधौ ।
'स्वीकुरुष्वे'ति कथयन् सर्वं भक्षयति स्वयम् ॥ 22

उपवासात् वराहः स्यात् तपसा स्यात् दरिद्रता ।
निर्जीवां प्रतिमां मर्त्यः सजीवो वन्दते कुतः ॥ 23

मलभुक् सूकरः श्रेष्ठं वस्तु नो वेत्ति वै यथा ।
साध्वीप्रभावं कुलटा महान्तं वञ्चकस्तथा ॥ 24

ग्राममध्यस्थकूपात्तं जल तीर्थोदकं त्विति ।
उक्त्वा जनान् पाययन्ति मूर्खास्तन्न फलप्रदम् ॥ 25

ग्रामं विहाय विपिने कन्दमूलाशनेन च ।
अज्ञानां मोक्षपदवी कथं लभ्येत भूतले ॥ 26

आस्यसम्बद्धमुच्छिष्टमिति विप्राः प्रचक्षते ।
तथाचेदास्यसम्बद्धो वेदोप्युच्छिष्टतां व्रजेत् ॥ 27

सुरां पीयूषमाख्याय पीत्वा, मांसं निषेव्य च ।
बान्धव्यमप्यनालोच्य स्त्रियमिच्छन्ति वैष्णवाः ॥ 28

याजकाः सामगानेन यागेषु पशुहिंसकाः ।
पापेभ्यो न हि मुच्यन्ते तत्त्वज्ञानविवर्जिताः ॥ 29

सत्येऽविषक्तमनसः सतीनां चरिते वृथा ।
कुयुक्तिभिश्च कालुष्यं कल्पयन्ति हि दांभिकाः ॥ 30

नरो मुक्तिं न लभते विभूत्या जटयापि वा ।
दृढो वंशदलाच्छादः नैव विन्देत्कवाटताम् ॥ 31

महाकायो महाश्मश्रुरपि दानगुणी न चेत् ।
न दाता स्यात्; देहसाम्यात् महिषो न हि वारणः ॥ 32

शुष्कोदरो मीलिताक्षो योगिवेषधरो नरः ।
यमस्य भक्ष्यतां प्राप्तो न किञ्चिद्वेत्ति मेषवत् ॥ 33

मुण्डिताः कम्बलेनाथ मण्डिता नूपुरेण च ।
जीविकार्थमटन्तस्ते श्लाघ्या न स्युर्महीतले ॥ 34

सुरापात्रं न दुर्गन्धं त्यजेत् भूत्याप्यलङ्कृतम् ।
यज्ञोपवीतमात्रेण नरः किं जायते द्विजः ॥ 35

स वै कपटसन्न्यासी नटेद्यस्तु निराशवत् ।
काषायधारी योगीव महीमटति सर्वदा ॥ 36

बककुक्कुटवत् ध्यानं मननं क्रियतामिति ।
विधिः कपटसन्न्यासिललाटे व्यलिखत्किमु ॥ 37

कुलहन्ता गुरुघ्नश्च मिथ्यावादी गजच्छलात् ।
नाम्ना परं धर्मराजो विषबीजसमो हि सः ॥ 38

गुहां प्राप्य गुणी न स्यात् ज्ञानं यद्गुरुभक्तितः ।
तद्दर्शयेत्परं ब्रह्म तस्मात् ज्ञानमुपार्जय ॥ 39

उलूकवन्नेत्रवृत्त्या भैक्षाद्वा न गुणी भवेत् ।
त्यक्ताज्ञानः फलं विन्देत् दम्भाल्लक्ष्यं विनश्यति ॥ 40

अजितेन्द्रियदेहस्य मृत्युकाले समागते ।
सन्न्यासेनापि नो मुक्तिरात्मज्ञानं न चेद्भवेत् ॥ 41

मारकण्ठ प्रमर्दैन शुकवाक्यस्य बन्धनात् ।
कृच्छशुद्धयापि चित्तं न वशे स्यात्किन्नु कारणम् ॥ 42

वस्त्रवेष्टितसर्वाङ्गा तरुणी रसिकापि च ।
भार्या निशायामितरै रन्तुं याति गृहाद्बहिः ॥ 43

वृथा शास्त्रादिपठनं सन्न्यासग्रहणं वृथा ।
वृथा शास्त्रविचारोऽपि हृद्गतं ब्रह्म भावय ॥ 44

न चार्वाकमतं श्रेष्ठं श्लाघ्यं शैवमतं त्विति ।
जल्पन्तो नीचमाश्रित्य मूढा जीवन्ति भूरिशः ॥ 45

मुक्तिकान्तापरिष्वङ्गवाञ्छया बहवो जनाः ।
सन्न्यासित्वं जटाभारं योगं चापि भजन्त्यमी ॥ 46

जातीनामुत्तमा जातिः केति जानन्ति नो जनाः ।
त एव जातिषु श्रेष्ठा ज्ञानवन्तो भवन्ति ये ॥ 47

श्रुतिस्मृत्योरपव्याख्यां विरसां स्वेच्छया जडाः ।
कृत्वा वदन्ति ; वेदान्तसारं नोपदिशन्ति ते ॥ 48

वृक्षाग्रस्थं फलं कुब्जो दिवमुत्प्लुत्य नाप्नुयात् ।
ग्रन्थानां पठनादेव नरो मुक्तिं न विन्दति ॥ 49

त्यज क्रूरमृगै स्तुल्यान् दाम्भिकान् पापनिश्चयान् ।
नूनं ते वञ्चयेयुस्त्वां पापं तैर्न हि गण्यते ॥ 50

तारकं तन्त्रमन्त्राभ्यां न सिद्ध्येत्, किन्तु यन्त्रणम् ।
गुरुमन्त्रयुतं चित्ते ध्रियतां, ब्रह्म ते ध्रुवम् ॥ 51

शरीरान्तःस्थिते वह्नौ शुद्ध्यर्थं बाहुमूलयोः ।
तप्तचक्राङ्कधरणं व्यर्थं तन्न फलप्रदम् ॥ 52

शरीरमस्थिरं वित्तमिति वक्ति न वेत्ति च ।
समर्थाः कथने सर्वे न तु कार्यस्य साधने ॥ 53

वेषधारी जीविकार्थं कृत्वा दुष्कर्म चान्ततः ।
याति कालवशं देहभरणार्थं कुतः श्रमः ॥ 54

नदीस्नानात् श्वा न सिंहः काशीं प्राप्य न सूकरः ।
गजः स्यात्, यवनो दासो न स्यात् तिरुपतिं गतः ॥ 55

देवे हृदि स्थिते चान्नं शिलायै दीयते कुतः ।
शिलायां यदि देवः स्यात् अन्नराशिं ग्रसेन्न किम् ॥ 56

देशसञ्चारमात्रेण ह्यात्मध्यानं न सेत्स्यति ।
धनार्थमटतां तेषां मोक्षवार्ता विदूरतः ॥ 57

मुक्तिर्न स्यात् दुष्टमन्त्रात् दुःसाध्यं कर्म मा कुरु ।
दुष्टमन्त्रप्रदो नैव गुरुः स्यात् किन्तु वञ्चकः ॥ 58

धृत्वा द्वादश पुण्ड्राणि पठन्तो द्राविडश्रुतिम् ।
चरन्ति भैक्षं रथ्यासु विरक्ता इव वैष्णवाः ॥ 59

तीर्थस्नानं वृथा धर्मकार्यार्थं निधिकल्पनम् ।
देवताप्रार्थनं व्यर्थमुदरे पापपूरिते ॥ 60

ऊर्ध्वपुण्ड्रधराः क्षौमवाससो वैष्णवा भुवि ।
सुरापानरता भ्रान्ताः नाशयन्ति जनान् सतः ॥ 61

न शिलाविग्रहे प्राणप्रतिष्ठा युज्यते, यतः ।
न भाषते शिला, चादिपुरुषो न हि मूर्तिमान् ॥ 62

योगीति कथयन् तत्त्वज्ञानशून्यो हि वञ्चकः ।
फलं न लभते, वेषस्त्यज्यतां मुक्तिकांक्षिणा ॥ 63

परप्रतारणोपात्तधनात् कुक्षिम्भरा जनाः ।
अधमर्णास्ततो नीचा ऋणकर्ता कथं महान् ॥ 64

काकान् पितृसमान् मत्वा तेभ्यः पिण्डं च पर्वसु ।
यच्छन्ति मलभुक् काकः कथं स्यात् पितृदेवता ॥ 65

यज्वा यागपशोः कण्ठमर्दने सिंहविक्रमः ।
कथं हिंसापरो यज्ञकर्मणा मोक्षमाप्नुयात् ॥ 66

आत्मलिङ्गमनाराध्य लिङ्गं बध्वा च तन्तुभिः ।
धरन्ति शैवाः कण्ठे च चौर्यं लिङ्गेन किं कृतम् ॥ 67

ब्राह्मणो ब्रह्मविद्यावान् ब्राह्मण्यं तद्विना कुतः ।
प्रतिमावत् स्थितोऽलिन्दे विप्रो लोकैर्न पूज्यते ॥ 68

भक्तिं विना नृत्तगीतकरान् भागवता इति ।
मूढा वदन्ति; तत्रैव भक्तो भागवतः स्मृतः ॥ 69

न भस्मधरणान्मुक्तिः शिवे कुरु सदा मनः ।
यद्येवं भस्मनि लुठन् वराहो मुक्तिमाप्नुयात् ॥ 70

विभूतिधारिणं भूतमुच्चाटयितुमागतम् ।
दृष्ट्वा पिशाच एवायमिति धावन्ति मानवाः ॥ 71

मतवेषधरा लोके सहस्रादधिकान् जनान् ।
भ्रष्टान् कृत्वा नाशयन्ति धान्यराशिं यथा बकाः ॥ 72

चण्डालं निर्दयं वेषधारिणं प्राप्य मानवाः ।
क्लिश्यन्ते हन्त मूर्खाणां पटाटोपो विपत्करः ॥ 73

पञ्चमोऽपि गुणी श्रेष्ठः; निषिद्धाहारतत्परः ।
कुलीनोप्युत्तमो न स्यात्; गुणः श्रेष्ठो न वै कुलम् ॥ 74

स वै जितेन्द्रियो यस्तु चित्तं देवे निवेशयेत् ।
श्रोत्रनेत्रनिरोधेन न फलम्; दम्भकर्म तत् ॥ 75

किमर्थं योगमुद्रासु भ्रमः, तत्त्वविमर्शने ।
मनोनिरोधो मुद्रा स्यात् अन्यन्मूर्खस्य चेष्टितम् ॥ 76

असंमृश्येन्द्रियाण्यादावापत्सन्न्याससेवया ।
मुक्तिर्न स्यादात्मशुद्धिः कारणं किल मुक्तये ॥ 77

वञ्चको नाप्नुयात्कीर्तिं तुष्टिं चापि न विन्दति ।
मुक्तिर्न स्याद्वञ्चकस्य वञ्चना सर्वनाशिनी ॥ 78

श्वा यथा प्रविशेद्गेहमन्नान्वेषी न रक्षकः ।
तथा चोरोऽपि चौर्यार्थमालयं न तु भक्तितः ॥ 79

विचार्यमाणे यज्ञेभ्योऽप्यात्मयज्ञो वरो मतः ।
धनार्थं यज्ञकर्तारः सर्वे ते वञ्चकाः स्मृताः ॥ 80

न शिलाविग्रहो वस्त्रमन्नं वापि प्रतीक्षते ।
वस्त्रगोपुरकुम्भाद्याः कल्प्यन्ते केन हेतुना ॥ 81

देवदेवे शिलारूपे यो भक्तः स शिलासमः ।
हरिवेषशिलाभक्ताः न भक्ताः स्युः ; शिलामयाः ॥ 82

शिवमेव विनिन्दन्तो वञ्चकाः शिवरूपिणः ।
जनान् प्रतारयन्तीह भक्तवेषो विटो यथा ॥ 83

निगूह्यान्तर्विकारान् यो निर्विकारो भवेद्बहिः ।
न स योगी ; बहिर्नूनं निर्यान्ति किल ते क्रमात् ॥ 84

अत्रोपनयनं मुख्यं विप्राणामिति वञ्चकाः ।
अज्ञातशास्त्रसाराश्च काका इव रटन्ति हि ॥ 85

विभूतिधारणात् शैवमात्मानं वक्ति पञ्चमः ।
नरो नीचो वरिष्ठः स्यात् कथं 'जङ्गम'वेषतः ॥ 86

"श्रुतिसिद्धं मया दृष्टमि"ति काल्पनिकैर्भुवि ।
सदसद्विषयैर्लोकं वञ्चयन्ति हि दाम्भिकाः ॥ 87

अकृत्वा वेदपठनं मत्वा चात्मानमुत्तमम् ।
हसतः पामरान् दृष्ट्वा विप्रात् "दासरयो" वराः ॥ 88

व्याघ्रचर्मजटाभूति योगदण्डादि धारणात् ।
न मोक्षो भारमात्रं तत् यदि भक्तिर्न विद्यते ॥ 89

विनयो वन्दिषु महान् वेश्याया मावृति स्तथा ।
आचारः कुलटासूनौ अतिवेषो हि दाम्भिके ॥ 90

वेदपारायणमिति शुना तुल्यं निरर्थकम् ।
भषन्ति शब्दमुच्चार्य व्यर्थं तत् कण्ठशोषणम् ॥ 91

धार्मिका वयमेवेति वेश्या लोके वदन्ति हि ।
तेषां वञ्चकमुख्यानां सामर्थ्यं लोकविश्रुतम् ॥ 92

मानवः शीलमुद्घुष्य परस्वमपहृत्य च ।
निर्लज्जो वेषभाषाभ्यां प्रतारयति सज्जनान् ॥ 93

पुण्यतीर्थेषु यज्ञेषु प्रायश्चित्तमिषान्नराः ।
मुण्डयन्ति ; क्षौरजलात् न पूतो जायते नरः ॥ 94

वृथा जपस्तपः स्त्रीणामन्यथा पुरुषः कुतः ! ।
विना पापमतिं, बद्ध्वा शिक्षणीया गृहे स्त्रियः ॥ 95

अधीतवेदशास्त्रोपि कृतसन्ध्याजपोपि वा ।
तत्त्वज्ञानविहीनश्चेत् ब्राह्मण्यं प्राप्नुयात् कथम् ॥ 96

कुण्डलाभ्यां कम्बलेन सोमयाजी विभूषितः ।
राजते भुवि वेषेण ; तेन लोकस्य किं फलम् ॥ 97

नीचं च वैष्णवं कृत्वा विप्रवर्यं वदन्ति तम् ।
गङ्गाजलस्य सम्बन्धात् शुद्धो न स्यात् सुराघटः ॥ 98

स्थिरचित्तो जितधनः मोक्षं विन्दति भूतले ।
सन्न्यासे को विशेषोऽस्ति नेदं जानाति 'पण्डितः' ॥ 99

॥ इति दाम्भिकपद्धतिः समाप्ता ॥

विद्वत्पद्धतिः

वेद्यावेद्यमयं नित्यं ज्ञानं प्राप्य प्रशान्तधीः ।
यः पश्यति परं स्वस्मिन् स विद्वानिति कीर्त्यते ॥ 1

ज्ञानमात्मगतं शुद्धं स चात्माप्यन्नमाश्रितः ।
शुचित्वमशुचित्वं वा भवेदन्नेन चात्मनः ॥ 2

मूले बाह्ये परे व्योम्नि वेदान्तेऽप्येकरूपतः ।
ज्ञानं यदस्ति तत्प्राप्य बुधः शिवपदं व्रजेत् ॥ 3

पूर्वमष्टतनुप्राप्तेरादिशक्त्या युतः शिवः ।
नित्यः स्यात्, य इदं वेत्ति निर्भयः स सुखी भवेत् ॥ 4

आत्मन्येव हरिं मत्वा समभ्यर्च्य च निर्गुणम् ।
कृत्वा मनसि योगीन्द्रश्चिदानन्दमवाप्नुयात् ॥ 5

ज्ञानाञ्जनेन विबुधो हृद्गतं ब्रह्म पश्यति ।
ज्ञातप्रभातो रौत्येव पञ्जरस्थोपि कुक्कुटः ॥ 6

बुधाः सफलकर्माणः शौर्यधैर्यसमन्विताः ।
ब्रह्मभावं गता नित्यममरत्वं भजन्ति ते ॥ 7

बुधो देवत्वमापन्नो देवमन्यं न काङ्क्षति ।
यथा गृहे ज्वलन् दीपो नान्यं दीपमपेक्षते ॥ 8

अयःस्वर्णशिलाङ्गारवालुकाः तृणवत्सदा ।
जानन् विद्वान् क्रमेणाथ लभते परमं पदम् ॥ 9

भवाब्धितरणे शक्तः साधुवृत्त्या युतो बुधः ।
ईश्वरार्पितचित्तः सन् पूर्णत्वं विन्दते क्रमात् ॥ 10

वेमनपद्य - संस्कृतानुवादः

स्वप्रवेशात् सप्ततनुमीशं कृत्वाष्टदेहिनम् ।
ध्यायन् कर्माणि कुर्वंश्च यष्टा भवति पण्डितः ॥ 11

स्वबुद्धया सर्वमालोच्य तमोगुणविवर्जितः ।
निःसङ्गो विबुधः पूर्णब्रह्मभावं समश्नुते ॥ 12

संतृप्तो जीविकामात्रात् मर्मज्ञो दृढमानसः ।
सदयः शाश्वतं ब्रह्म लब्ध्वा ज्ञानी समेधते ॥ 13

उत्तमः स्वकुलं रक्षेत् मध्यमस्तन्न चिन्तयेत् ।
अधमः क्षणमात्रेण कुलं सर्वं विनाशयेत् ॥ 14

कर्पूरे लवणे चैव रूपमेकं रुचिः पृथक् ।
तथैव पुण्यपुरुषः परस्मात् भिद्यते धिया ॥ 15

विमृश्य तत्त्वजिज्ञासुः साक्षीकृत्य जनार्दनम् ।
योगमभ्यस्य मोक्षार्थं यतते पण्डिताग्रणीः ॥ 16

योगी जितेन्द्रियो मुक्तिं स्वगृहस्थोपि विन्दति ।
कुतो वा भ्रमणं तर्हि सृगालो मुक्तिमाप्नुयात् ॥ 17

छायातपौ समौ मत्वाऽप्यातपे सञ्चरन् सुधीः ।
तं वेत्ति छायया तुल्यं भेदोऽयं न तु धीमताम् ॥ 18

ऐहिकामुष्मिकं दुःखं सुखं वा नास्ति धीमताम् ।
प्रलये प्राणभीतिर्न परस्मिन् लीयते यतः ॥ 19

प्रपञ्चो जायते यस्मात् भक्त्या तं प्रणमन् सदा ।
नियतो निष्ठयोपेतो विद्वान् शान्तिं समश्नुते ॥ 20

गुरुं प्रणम्य तं कृत्वा प्रसन्नं, प्राप्य शेमुषीम् ।
जाल्यदङ्कारराहितः स सदा भुवि राजते ॥ 21

पण्डितो देशकालज्ञः स्थानगौरवमश्नुते ।
स सदा पूजितः सर्वैः स्थिरां कीर्तिं च विन्दते ॥ 22

आशाः सर्वाः परित्यज्य चित्तं कार्यान्निवर्तयन् ।
चित्रार्पित इव स्तब्धः यो भवेत्स वरो मतः ॥ 23

भूषासु स्वर्णमेकं स्यात् क्षीरमेकं पशुष्वपि ।
पूजार्हत्वं च पुष्पेषु ज्ञानमेकं बुधेष्वपि ॥ 24

वासनावासिते चित्ते ज्ञानदीपे ज्वलत्यपि ।
क्रमेणात्मस्वरूपं तु जानीते योगिसत्तमः ॥ 25

मूर्खो गुरुः कर्मयोगं जनानां तारकं वदेत् ।
मध्यमो मन्त्रमाहात्म्यमुत्तमो योगसाधनम् ॥ 26

ज्ञानं भात्यमले चित्ते न वै कलुषमानसे ।
यथा रविः शुद्धजले न तथा पङ्किले जले ॥ 27

कस्तूरी नीलरुपैव गन्धस्तस्य महान् भुवि ।
आकृत्या गुरवः शान्ताः गुणैः ख्याताश्च ते भुवि ॥ 28

पिकः काकेन वसति कीटोऽपि भ्रमरायते ।
मूर्खोऽपि साधुसंसर्गात् गुणवान् जायते गुरुः ॥ 29

नगाचलौ कुंभघटौ तथा लवणसैन्धवौ ।
अत्र भेदः पदे, नार्थे, तुल्यमेतत् हरावपि ॥ 30

निवातदीपशिखया निस्तरङ्गाब्धिना समः ।
निश्चलो निर्विकारश्च यो भवेत् स हि पण्डितः ॥ 31

चित्तशुद्ध्या कृतं पुण्यं स्वल्पं वापि भवेन्महत् ।
वटबीजात् यथा स्वल्पात् महान् वृक्षः प्ररोहति॥ 32

दिव्यं तु मलिनं देहं क्षौमवत् जीर्णमम्बरम् ।
पश्यतो योगिवर्यस्य श्रेष्ठ्यं नो वेत्ति मानवः ॥ 33

इक्षुक्षेत्रस्य मालिन्यात् माधुर्यं नास्य हीयते ।
न मूर्खजनसम्पर्कात् हीयते ज्ञानिनां गुणः ॥ 34

निःसारविद्यावेदिभ्यः साधकः श्रेष्ठ इष्यते ।
वेदे वादः कुतो, देहशुद्ध्या तत्र हरिं भज ॥ 35

रूपस्य रूपं दृष्टेश्च दृष्टिमन्तर्बहिर्गतम् ।
अरूपं ज्ञानरूपं च पूर्णं चित्ते तु भावयेत् ॥ 36

जन्मैकं जातयो भिन्नाः ; तूलमेकं बहुष्वपि ।
उपधानेषु तद्वत् स्यात् , हरिरेको मतं बहु ॥ 37

जीवभेदपरिज्ञानात् ब्रह्मभावं गतः पुनः ।
न जीवः स्यात् , जलाज्जातं मौक्तिकं न भवेत् जलम् ॥ 38

युक्तो जीवे भ्रमो जीवो भ्रमवश्यो न जायते ।
जीवो जीवत्वविज्ञानात् चिन्मात्रं जायते ततः ॥ 39

बहवस्तत्त्ववक्तारः तत्त्वज्ञो नास्ति कश्चन ।
यदि कश्चिद्भवेत् सोऽयं कथं स्याद् दृष्टिगोचरः ॥ 40

स्वदेहे हरिमन्विष्य त्यक्त्वा कर्माणि पण्डितः ।
मनो निगृह्य ममताबन्धनान्मुच्यते सदा ॥ 41

हरौ स्वात्मगते प्राज्ञो नान्विच्छति परत्र तम् ।
भासमाने रवौ को वा दीपमादाय मार्गयेत् ॥ 42

अनात्मज्ञो भवेदज्ञोह्यात्मज्ञो मूर्तिमान् हरिः ।
विदेहदेवतारूपः निर्गुणब्रह्मतां व्रजेत् ॥ 43

गुणागुणज्ञो यो देवं कीर्तयेत् स तु भक्तिमान् ।
नीतिसारमिमं ज्ञात्वा गर्हयेत्तं न पण्डितः ॥ 44

वह्निः स्यात् काष्ठमथनात् घृतं स्यात् दधिमन्थनात् ।
असकृच्चिन्तनात् चित्ते तत्त्वमुत्पद्यते किल ॥ 45

ऐक्यं जीवेशयोः ज्ञात्वा विवेकेन समन्वितः ।
पण्डितो मौनमास्थाय लोके स्यादुत्तमोत्तमः ॥ 46

स्वनिन्दकं घातकं च सोढ्वा सर्वत्र निर्भयः ।
सम्बद्धो नाहमत्रेति ज्ञानी सर्वसमो भवेत् ॥ 47

मूर्खं न कोपयेत् प्राज्ञः न श्रोतव्यं च तद्वचः ।
उन्मत्तशुनकं प्राप्य मृगयां कः समाचरेत् ॥ 48

देवपूजापरो विद्वान् भोगवान् तत्त्वदर्शनः ।
देवतुल्यो भवेल्लोके व्यर्थं मूर्खस्य जीवितम् ॥ 49

योगी कायस्वभावज्ञः वञ्चितो न भवेत्परैः ।
यथैन्द्रजालिको मायावस्तु दृष्ट्वा न मुह्यति ॥ 50

कदाचित् योगिना तुल्यः, मौनिना भोगिना समः ।
रोगितुल्यो भवेद्विद्वान् सर्वज्ञ इव च क्वचित् ॥ 51

विष्णुतुल्यो जगद्व्यापी ज्ञानी मोदमुपागतः ।
स्वाश्रितानां महत्साह्यं कुर्वन्नीश्वर एव सः ॥ 52

दिवानिशानभिज्ञस्तु सर्वभावविवर्जितः ।
निर्ममो भेदशून्यो यो वर्तते स तु योगिराट् ॥ 53

बुधः कार्यं न गृह्णाति गृहीतं नापि मुञ्चति ।
निस्तमो निरहङ्कारः प्राप्नोति स्थानमुत्तमम् ॥ 54

वायुर्व्योम्नि जलं भूम्यामिति स्थानक्रमो यथा ।
पण्डितेषु तथा ज्ञानं न मूर्खे स्थानभेदतः ॥ 55

कर्पूरं लीयते वह्नौ अयः स्वर्णं भवेद्रसात् ।
सुवासनेव कुसुमे ज्ञानिना मुक्तिभाग् जडः ॥ 56

तिन्त्रिणीयोगतः क्षीरं शीर्णमेति विकारताम् ।
चित्तं सदसतोर्योगात् विकृतं जायते तथा ॥ 57

पूज्यते साधुवचनं दूरेऽपि पिकशब्दवत् ।
गर्ह्यते मूर्खवचनमग्रे काकरवो यथा ॥ 58

साधुदर्शनमात्रेण देशाटनफलं भवेत् ।
वर्षतोयं नदीं प्राप्य निर्मलं जायते यथा ॥ 59

सस्यं वर्धयतः सौख्यं तदभावे कुतः सुखम् ।
यत्नेन लभ्यते ज्ञानं नो चेन्मूर्खो भवेन्नरः ॥ 60

दम्भजीवी न राजासौ न ब्रह्मा ज्ञानवानपि ।
उपदिश्य जनान् रक्षन् बुधो योगिसमः स्मृतः ॥ 61

गृहीत्वा मानुषं जन्म पञ्चीकरणपद्धतिम् ।
ज्ञात्वाऽन्तर्गणयन् चक्रं मुक्तिं प्राप्नोति पण्डितः ॥ 62

प्रशान्तपण्डितं मूर्खः साटोपं परिगर्हते ।
शुनो गुर्गुरशब्देन न्यूनता नास्ति वाजिनः ॥ 63

सुलभं काव्यपठनं सुलभं बहुभाषणम् ।
क्षान्तिसम्पादनं लोके दुर्लभं किल देहिनाम् ॥ 64

निर्विद्यं ब्राह्मणं चापि विद्वान् लोके न मानयेत् ।
न कुर्यान्निन्दितं कर्म गुणो मुख्यो न वै कुलम् ॥ 65

दीयतां ब्राह्मणायापि गौरवं सम्पदादिकम् ।
यदि ज्ञानोपदेशेन स भवेल्लोकतारकः ॥ 66

नरलोके नरकुले भूत्वा वृद्धिमुपागतः ।
विरक्तो यो भवेत् तत्र शिवभक्तः स पण्डितः ॥ 67

नानामतनिरासेन ज्ञात्वा चित्तगतं हरिम् ।
हृदि तं धारयन् विद्वान् योगी स्यात् क्रमशो भुवि ॥ 68

विज्ञाय ध्यानमाहात्म्यं ज्ञात्वा च हरिपूजनम् ।
तदेव सर्वदा कुर्वन् तत्त्वज्ञो जायते बुधः ॥ 69

मान्यो विद्वान् गूढचित्तो मितभाषी भवेत्सदा ।
असकृद्भाषणान्नृणां तत्त्वज्ञानं विनश्यति ॥ 70

बुधो मान्यो मनो जित्वा मोक्षं यत्नेन साधयेत् ।
को वा तुष्यत्यलब्ध्वैव फलं वर्धितपादपात् ॥ 71

मृत्युकाले बुधश्चित्तं यत्नेन स्थापयेद् हरौ ।
गतं विचिन्तयन्नज्ञो मृत्युकालेऽपि रोदिति ॥ 72

सूक्ष्मज्ञो वेत्ति सूक्ष्माणि कर्मठः कष्टजीविनम् ।
यथा जलप्रवेशेन ज्ञायते खल्वगाधता ॥ 73

वक्ति, नो वेत्ति, कुरुते, पण्डितंमन्यते जडः ।
खड्गहस्तो जडः शूरमात्मानं मन्यते भुवि ॥ 74

अनिष्टं नैव कुर्वन्ति भूतले ज्ञानिसत्तमाः ।
हरिश्चन्द्रो न जग्राह रम्यां चण्डालकन्यकाम् ॥ 75

अज्ञातमोक्षमार्गाणां मूर्खाणां स्पष्टमेव हि ।
दर्शको मोक्षमार्गस्य ज्ञानी दैवसमो मतः ॥ 76

जनकौ पितरौ मान्यौ पूजयित्वा ततो गुरुम् ।
ज्ञानप्रदं समभ्यर्च्य विद्वान् श्लाघ्यतमो भवेत् ॥ 77

मर्यादामनतिक्रम्य स्वस्थानस्थः प्रसन्नधीः ।
देशाभिमानरहितो विद्वान् तत्त्वं समश्नुते ॥ 78

न निन्देन्मतमन्येषां स्वमतं न परित्यजेत् ।
यो निराशः स्वयं तुष्टः स पण्डितवरः स्मृतः ॥ 79

यात्रायज्ञौ सङ्ग्रहेण कृत्वा लब्ध्वा फलं तयोः ।
परमं प्राप्तुकामो यः गण्यते स बुधोत्तमः ॥ 80

युद्धचिन्ता सदा राज्ञः ध्यानचिन्ता सदा मुनेः ।
स्त्रीचिन्ता स्यात् सदाल्पानां ज्ञानचिन्ता महात्मनाम् ॥ 81

चित्तस्यान्तर्विकारान् यो निरुन्ध्यान्न प्रकाशयेत् ।
स विद्वान्, व्योम्नि शब्दाख्यं ब्रह्म ज्ञात्वा च मोदते ॥ 82

लब्धव्यं लभ्यते नूनं गन्तव्यं गच्छति स्वयम् ।
कर्मायत्तं सर्वमेवं यो जानाति स पण्डितः ॥ 83

शुष्कवादविदूरः सन् दुष्टस्नेहविवर्जितः ।
गौरवार्थं सदा यत्नं करोति ज्ञानिसत्तमः ॥ 84

तरेदब्धिं नौकया वा लोकज्ञानं लभेत वा ।
किन्तु तत्त्वार्थविज्ञानलाभः कष्टतरो मतः ॥ 85

पाण्डित्यं बुधसंसर्गान्न भवेत् किन्तु विद्यया ।
नूनं हंसेन सहितो बको नाप्नोति हंसताम् ॥ 86

धनेन विद्यया लोके गौरवं लभते नरः ।
ताभ्यां विहीनो दुःखी स्यादिष्टबन्धुयुतोऽपि च ॥ 87

नत्वा गुरुमथाभ्यर्च्य यः स्याद् भ्रमरकीटवत् ।
गुरुरेष ह्यचिन्त्यात्मा सन्मार्गः स तु कथ्यते ॥ 88

विप्रवर्ये बुधश्रेष्ठे विनीतो निर्मलो भवेत् ।
श्रद्धाभक्तियुतस्तेषु परमार्थरतः किल ॥ 89

जगद्विमर्शनपरः तन्मत्वा पाञ्चभौतिकम् ।
जगद्रूपं हरिं चित्ते यः पश्यति स पण्डितः ॥ 90

जगच्चित्तगतं ज्ञात्वा कृत्वा तन्मननं सदा ।
तेन ज्ञात्वा स्वस्वरूपं विद्वान् भुवि विराजते ॥ 91

न पण्डितगुणः शौर्यात् विद्यया वा भवेदिह ।
केवलं पूर्वपुण्येन तं लब्ध्वा सफलो भवेत् ॥ 92

वेदान्तवेद्यं परममटित्वा न हि पश्यति ।
यदि कश्चिद्विजानीयात् स कथं दृष्टिगोचरः ॥ 93

न पश्येत्तु हरिं मूढः, चिन्तया किं प्रयोजनम् ।
त्वरां विना निश्चलः सन् बुधो वेत्ति हरेः पदम् ॥ 94

शास्त्रेण स्वानुभूत्या वा विद्वान् विगतसंशयः ।
निश्चलं दीपकलिकातुल्यं तत्त्वं प्रपद्यते ॥ 95

॥ इति विद्वत्पद्धतिः सम्पूर्णा ॥

अर्थपद्धतिः

नीचोऽपि धनसम्पन्नो भुवि सर्वैर्महीयते ।
भूपं वराटिका प्राप्ता श्लाघ्यते धनवत् जनैः ॥ 1

अतिव्ययात् मूलधनं नश्येत् न्यासेऽल्पमेव च ।
अतिभुक्त्या देहनाशस्तस्मात्कार्यो मितव्ययः ॥ 2

अनृणो धनिको गण्यः ; ऋणाद्दोषो भवेदिति ।
ज्ञात्वापि क्रियते सर्वैः तेन निन्द्या भवन्ति ते ॥ 3

असत्यं सर्वदा यस्तु कथयेत् तस्य मन्दिरे ।
न तिष्ठति ध्रुवं लक्ष्मीः जलं भिन्नघटे यथा ॥ 4

अलसाय न दातव्यं वित्तम्, नो चेद्विना श्रमम् ।
लब्धमेतदिति ज्ञात्वा दुर्व्ययेन स नाशयेत् ॥ 5

रमणीं च तथा वित्तं मधुरं भक्ष्यमेव च ।
दृष्ट्वा लब्धुं भवेदाशा महतामपि देहिनाम् ॥ 6

आपत्साह्यकरो बन्धुः किङ्करो भयसाह्यदः ।
दारिद्र्येपि च या साह्यं कुर्याद्भार्येति सा मता ॥ 7

अदत्वा स्वार्जितं वित्तमभुक्त्वा खननाद्धनम् ।
विस्मरन्ति जनाः, नष्टे वित्ते धर्मः कथं भवेत् ॥ 8

ममेदं वित्तमित्युक्त्वा तन्निक्षिप्य क्षितेरधः ।
रक्षेन्मूढो मृत्युकाले किं वित्तं सह नेष्यति ? ॥ 9

दृष्ट्वा परधनं लोके चिन्तया किं प्रयोजनम् ।
पूर्वपुण्याद्भवेद्वित्तं तदभावे वृथा श्रमः ॥ 10

पूर्वपुण्यं विना यत्नान्नरो मुक्तिं न विन्दति ।
पूर्वपुण्यं विना भाग्यं दरिद्रो नाप्नुयाद् भुवि ॥ 11

इह सौख्यं स्वर्णविद्या, ब्रह्मविद्या परे सुखम् ।
ददात्यन्यास्तु विद्याः स्युरफलाः मूढसेविताः ॥ 12

धनेनात्र भवेत् सौख्यं दानपुण्यादमुत्र च ।
मुक्तिः स्यात् , निर्धनः सौख्यं नाप्नुयाल्लोकयोर्द्वयोः ॥ 13

जले प्लवनदक्षस्य नागाधत्वभयं भवेत् ।
न दुःखं मृत्युकामस्य न दारिद्र्यभयं मुनेः ॥ 14

सात्त्विको वा महास्थानगतो वा निर्धनो नरः ।
परोपकारं किं कुर्यात् राज्यं वा पालयेत् कथम ॥ 15

मदान्धोऽयं परेषां न ददातीति च मानवाः ।
निन्दन्ति धनिकं तस्य दारिद्र्ये कस्तु रक्षकः ॥ 16

अन्नं च सूपरहितं शाकं लवणवर्जितम् ।
भोक्तव्यम्, न ऋणं कार्यमनृणो धनवान् भवेत् ॥ 17

जातिसाम्यादैकमत्यादेकपात्राशनात् सुखम् ।
अस्तीति शीर्षे निक्षिप्य हस्तं शपथमाचर ॥ 18

ऋणदाता रविः साक्षात् ; तेन प्रत्यर्प्यतामिति ।
पृष्टो दातुमशक्तः सन् तं पश्येद्यमदेवताम् ॥ 19

बहुदेशानटित्वापि निर्भाग्यो नाप्नुयात् धनम् ।
देशा नूत्नाः, नरो भोक्ता सर्वत्र सम एव सः ॥ 20

वृथा शास्त्रं पशुप्राये; वृद्धभर्ता वृथा स्त्रियाः ।
पुरातनं गृहे नो चेत् जीवनं तत् वृथा भवेत् ॥ 21

स्वल्पमायुः ध्रुवो मृत्युः कियत्तत्र पठेन्नरः ।
अधीतं च मृते तस्मिन् नश्येत् मुक्तौ मनः कुरु ॥ 22

व्यर्थो व्ययो मूढभार्याविवाहात्; अलसाय तु ।
दत्तमन्नं वृथा; मूढदास्यै व्यर्थं तु वेतनम् ॥ 23

वेषेण धनवान् न स्यादस्ति चेत् ज्ञायते स्वयम् ।
जङ्गमाख्या शैवजातिः दर्शनात् ज्ञायते किल ॥ 24

पूर्णाहारप्रदं चापि महिषी स्तनमर्दने ।
पद्भ्यां चेत्ताडयेत्, किन्तु वक्तव्यं कुलटां प्रति ॥ 25

इन्द्रः स्वर्णाचलस्थोपि ययाचे स्वर्णकुण्डले ।
कर्णं धनेच्छया; लोके वित्ताशा दुस्त्यजा नृणाम् ॥ 26

लोके स्वर्णमृगः स्याद्वृत्यनालोच्यैव राघवः ।
तमन्वगात् बिना सीताम्, देवस्यापि धने स्पृहा ॥ 27

धनिको मदनो भीमस्तेजस्वीत्युच्यते जनैः ।
दरिद्रं कीर्तियुक्तं च मूर्खेषु प्रथमं विदुः ॥ 28

महत्त्वं गौरवे हेतुः न वयस्तत्र कारणम् ।
वसुदेवं परित्यज्य वासुदेवं नमन्ति हि ॥ 29

आढ्यो दरिद्रविषयं पश्यन्नपि न पश्यति ।
शृण्वन् वा न शृणोत्येषः सन्निपातज्वरो महान् ॥ 30

कनकं कामिनीं दृष्ट्वा सर्वेषां जायते स्पृहा ।
यदि स्यात् निस्पृहः कश्चिददृष्टः स वसेद्दृढः ॥ 31

कर्मारतक्षकौ वेगे कार्यं नाशयतः क्षणात् ।
तत् साधयेत् राजदूतः त्वरितो रामबाणवत् ॥ 32

कर्ण एको दानशीलः तत्समो नास्ति भूतले ।
इति कीर्तिं स्थिरां कर्णो धनमूलामविन्दत ॥ 33

धनवान् कामतुल्यः स्यात् तेजस्वी सोमसन्निभः ।
धनहीनमनुष्यस्तु सन्न्यासिसदृशो भवेत् ॥ 34

न ददाति न भुङ्क्ते यो वित्ते सत्यपि पुष्कले ।
भाविजन्मस्वपि धनमदृष्ट्वा स विनश्यति ॥ 35

धनिकाय सुतादानात् बान्धव्यं तप्तदुग्धवत् ।
वर्धते सततम्; शुष्कं भूत्वा भाण्डे न नश्यति ॥ 36

सम्पन्नो दयया हीनः, "सम्पत् ज्योत्स्नेव चञ्चला" ।
इति सत्यं न जानाति वैचक्षण्यविवर्जित ॥ 37

कुरूपं चापि धनिकं मदनं मन्यतेऽबला ।
दरिद्रं कामतुल्यञ्च नारी चण्डालमीक्षते ॥ 38

धनिकः श्रेष्ठकुलवान् भोगभाग्ये भजेत सः ।
कथं स्यादुत्तमकुलमधनस्य कुलं भुवि ॥ 39

आढ्याय कन्यकादानं स्वात्मार्पणसमं भवेत् ।
समाय दानमुचितम्, दरिद्रे दानमुत्तमम् ॥ 40

वित्ताढ्यं कामयेद्भार्या निर्धनं नैव पश्यति ।
जीवितादस्य मरणं वरमित्यपि सा वदेत् ॥ 41

कन्यकां कनकं दृष्ट्वा ब्रह्मापि किल मुह्यति ।
स्त्रियं कमलपत्राक्षीं को वा भुवि परित्यजेत् ॥ 42

स्वर्णाशां प्राहुरज्ञानं प्राज्ञाः, न त्यज्यते च तैः ।
कनकं ये न वाञ्छन्ति भुवि ते दुर्लभा नराः ॥ 43

नारीं वित्तं सदा रक्षेत् नो चेन्मरणमुत्तमम् ।
अरक्षतः स्त्रियंवित्तं जीवनं निष्फलं भवेत् ॥ 44

न भोजयेत् न भुङ्क्ते यो भुवि वित्तार्जनं विना ।
कुटुम्बं यो न रक्षेत् तं लोके जीवच्छवं विदुः ॥ 45

कुलीनो गोत्रसम्पन्नः सर्वविद्या विशारदः ।
इमे सर्वे धनाढ्यस्य दासीपुत्रसमा मताः ॥ 46

अकुलीनोपि भाग्येन कुलीनः स्यादभाग्यवान् ।
कुलीनोऽप्यकुलीनः स्यात् भाग्यं श्रेष्ठं कुलादपि ॥ 47

दर्शयित्वा स्तनौ वित्तं गृह्णत्यो मानवात् स्त्रियः ।
कामहस्तकृपाणेन सदृशाः स्युर्भयावहाः ॥ 48

शाकं पत्रं घृतं त्यक्त्वा क्रियमाणं तु भोजनम् ।
श्वचण्डालपिशाचादि भोजनेन समं क्रमात् ॥ 49

धनं यो नीचवृत्त्या वा लब्ध्वा पत्न्यै प्रयच्छति ।
तं स्तौति पत्नी, दारिद्र्ये निन्देत् सा बहुधा पतिम् ॥ 50

वैश्यः क्षामं सदा वाञ्छेत् वैद्यो रोगं सदा जने ।
पौरा धनिकमन्विष्य वस्तुमिच्छन्ति तेन हि ॥ 51

विद्यां सौन्दर्यं तथा स्थानं स्त्रीणामधरपल्लवम् ।
दृष्ट्वापि निःस्पृहः कश्चिन्नरः किं भुवि वर्तते ॥ 52

तैले सति यथा दीपो भवेदाढ्यस्य वाञ्छितम् ।
वर्धमानं दरिद्राशा नश्येत् निःस्नेहदीपवत् ॥ 53

"अद्य श्वो वा ध्रुवो मृत्युः किं फलं धनरक्षणे" ।
इत्युक्त्वा निःस्पृहः कोऽपि दाता लोके न दृश्यते ॥ 54

जटाभारो लोकनिन्दा योगाद्देहपरिश्रमः ।
तत् सर्वं मुक्तिकान्तायाः प्राप्त्यर्थं क्रियते नरैः ॥ 55

सेवकं पुरतः कृत्वा धनिको भुवि राजते ।
कनकं चूर्णसंयुक्तं धत्ते भूषणतां यथा ॥ 56

भाग्यभ्रष्टः परे लोके भुवि वा न हि गण्यते ।
तस्मादर्थार्जनपरः कीर्त्या सह वसेन्नरः ॥ 57

दारिद्र्यात् शुष्ककायोपि ममतां न विमुञ्चति ।
अतो बुद्धिमता वित्तमर्जनीयं सुखेप्सुना ॥ 58

धनिकं बन्धुरित्युक्त्वा नराः कन्यां सदक्षिणाम् ।
तस्मै दत्त्वा च बान्धव्यमिच्छन्ति धनकाङ्क्षया ॥ 59

असत्यभाषिणो राज्ञो मन्दिराद्याति पद्मजा ।
यथा जलं भिन्नघटान्निर्याति क्रमशो भुवि ॥ 60

पत्नीसुतधनैः सम्यक् बद्धो मर्त्यो विनश्यति ।
स्वसृष्टतन्तुबद्धः सन्नूर्णनाभो यथा स्वयम् ॥ 61

उष्णीषकुण्डलक्षौममण्डितो याचकः प्रभुम् ।
पशुप्रायं दानशून्यमज्ञात्वा सेवते वृथा ॥ 62

जननीसुतयोर्वित्तं विरोधं जनयेदिति ।
वदन्ति, किन्तु संसारः कथं स्यात् धनमन्तरा ॥ 63

सर्वोऽपि कुरुते सद्यः श्रुत्वा धनिकवाञ्छितम् ।
दरिद्रं तत इत्युक्त्वा ब्रूयान्नास्तीति चान्ततः ॥ 64

तुषार्थं गच्छतोऽन्यत्र तण्डुलः स्यात् स्वभाक्षितः ।
अरक्षितं वैश्यधनं तथा नीचवशं भवेत् ॥ 65

अभोजयन्नभुञ्जानो वित्तं व्यर्थं करोति यः ।
स सस्यभूमौ दृष्टयर्थं बद्धः कृत्रिममानुषः ॥ 66

स्वदेशं क्षामभूयिष्ठं त्यक्त्वा देशान्तरं व्रजेत् ।
बकः शुष्कं सरस्त्यक्त्वा यथान्यद् याति वै सरः ॥ 67

भिक्षया प्राप्तमित्युक्त्वा न दद्यात् स्वेच्छया धनम् ।
भिक्षालब्धं धनं चापि दत्तं सन्नश्यति ध्रुवम् ॥ 68

मधुरान्मधुराः प्राणाः स्वर्णं स्यान्मधुरं ततः ।
ततोऽपि मधुरं लोके स्त्रीणां मधुरभाषितम् ॥ 69

रोगार्तः तस्य शान्त्यर्थं भक्तिमान् जायते नरः ।
निर्धनो ब्रह्मचारी स्यात् मल्लः स्यात्तु निरायुधः ॥ 70

अपूपार्थं तुषार्थं वा शाकार्थं कवयो भुवि ।
कुर्वन्ति काव्यरत्नानि धनार्जनपरायणाः ॥ 71

वदेदुच्चदशावन्तं बन्धुमन्यमनादरात् ।
पश्येत् ; एका धनदशा श्रेष्ठा सर्वदशास्वपि ॥ 72

धनाधिक्यं दशामाहुः निद्राहारौ विना हि तत् ।
रक्षणीयं, व्यये चाये स्थितौ दुःखकरं धनम् ॥ 73

जना दानमकृत्वैव स्थापयन्ति धनं भुवि ।
तथा सत्यन्ततस्तेषां नश्येन्मूलधनं वृथा ॥ 74

वारत्रयं दिने भुक्त्वा सुप्त्वा सङ्गम्य चाङ्गनाः ।
दुःसाङ्गत्यादृथा लोके हा कुर्वन्ति धनव्ययम् ॥ 75

भुक्त्यर्थं देशसञ्चारो वृत्यर्थं वेषधारणम् ।
किमर्थं; हृदि सद्वाक्यं निधेहि ममतां त्यज ॥ 76

देशाटनेन वेषेण हरिर्द्रष्टुं न शक्यते ।
स चास्ति चित्ते; भुक्त्यर्थं सर्वो वेषो वृथा ततः ॥ 77

वेदबाह्यो दोषकारी दुष्टो वा शत्रुरेव वा ।
धनिकश्चेत् सदा लोके तोष्यते सेव्यते जनैः ॥ 78

चौर्येण द्रोहबुद्ध्या वा साहसेन श्रमेण वा ।
धनं धनिकवर्येभ्यः सदा सम्पादयेन्नरः ॥ 79

धैर्यं विना धनं न स्यात् न धैर्यं धनमन्तरा ।
धनं धैर्यं द्वयं लोके नृणां मुख्यं भविष्यति ॥ 80

धनाभावे गुणो नश्येत् कीर्तिश्चापि विनश्यति ।
धनाभावे शुचित्वं च न भवेद् भूतेल नृणाम् ॥ 81

पुण्याद्दरिद्रदम्पत्योः जनित्वा भाग्यवान् सुतः ।
सम्पाद्य बहुलं वित्तं कुरुते लोकमङ्गलम् ॥ 82

धनाभावो दाववह्निसदृशः स्वाश्रितैः सह ।
स्मर्तारं नाशयेत्, तस्मात् पापं दारिद्र्यचिन्तनम् ॥ 83

पुत्रा अपि विनिन्दन्ति दरिद्रम, गृहिणी पतिम् ।
दरिद्रं न स्पृशेत्, को वा दारिद्र्यं सहते भुवि ॥ 84

धनं हि जगतो हेतुः धनं सर्वस्य कारणम् ।
गुणो हि सम्पदो हेतुः चित्तं स्यान्मुक्तिकारणम् ॥ 85

श्वनिन्दकः स्वयं बध्वा तस्मै चान्नं प्रयच्छति ।
अन्विष्यति तथा वित्तं निन्दन्नेव धनं खलः ॥ 86

आत्मनोऽप्युत्तमं स्तौति वक्ति नारायणेति च ।
अथापि ग्रन्थिमुन्मुच्य धनं किञ्चिन्न यच्छति ॥ 87

निर्धनं नेक्षते बन्धुः निर्धनस्य परं पदम् ।
न जायते; निर्धनस्य ऋणं वापि न लभ्यते ॥ 88

उष्णीषकुण्डलक्षौमैः अङ्गुलीयमहोदरैः ।
भूषितस्य नरस्यैव सर्वे तिष्ठन्ति बान्धवाः ॥ 89

पापपुण्ये यथा योगी वेत्ति, नो वेत्ति पामरः ।
ज्ञातस्वर्णार्जनोपायः तथा त्वं धनमार्जय ॥ 90

क्षीराब्धिशयनो विष्णुः क्षीरार्थं गोकुलं ययौ ।
परवस्तुनि सर्वेषां रुचिः सञ्जायते किल ॥ 91

व्रणबाधा धनाढ्यस्य जायते लोकविश्रुता ।
को जानाति विवाहं वा दरिद्रसदने कृतम् ॥ 92

पूर्वपुण्यं विना लोके नृणां वित्तं न लभ्यते ।
बीजावापं विना सस्यं छेत्तुं लभ्येत किं नृणाम् ॥ 93

कुण्डलेनाङ्गवस्त्रेण कायपुष्टया च विद्यया ।
युक्तश्चेदकुलीनोऽपि महानिति स गण्यते॥ 94

अहो दुःखं दरिद्रस्य न कश्चिद्गणयेन्नरः ।
दुःखिते धनिके खेदमसह्य इति भाषते ॥ 95

प्राप्तव्यं तु फलं यत्र तत्र तल्लभते नरः ।
देवोऽपि प्राप्तिहीनस्य कथं दद्याद्धनं भुवि ॥ 96

बलं तदेव नारीणां यद्भर्ता बहुभाग्यवान् ।
व्यर्थो हि निर्धनो भर्ता तं भार्यापि न पश्यति ॥ 97

धनिकेन कृतं सर्वं सफलं जायते भुवि ।
दरिद्रेण कृतं सर्वं व्यर्थं सन्न फलप्रदम् ॥ 98

———

॥ इति अर्थपद्धतिः सम्पूर्णा ॥

శ్రీ ర స్తు

వేమన పద్యములు

మూర్ఖపద్ధతి

క. అజ్ఞానమె శూద్రత్వము
సుజ్ఞానము బ్రహ్మమౌట శ్రుతులను వినరా
అజ్ఞాన మణఁచి వాల్మికి
సుజ్ఞానపుబ్రహ్మ మొందెఁ జూడర వేమా. 1

ఆ. అడవియడవి దిరిగి యాసను విడలేక
గాసిపడెడువాఁడు ఘనుఁడు గాఁడు
గోసిగోసి మదిని రూఢిగా నిలిపిన
వాఁడె పరముగన్నవాఁడు వేమ. 2

ఆ. అదిమి మనసు నిలిపి యానందకేళిలో
బ్రహ్మమయుఁడు ముక్తిఁ బడయఁ గోరు
జిహ్వారుచులచేత జీవుండు చెడునయా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ. 3

తే. అరయ సుఖ మొంది దుఃఖమ్ము నార్పలేక
విధిని దూఱంగ ఫల మేమి వేడుకలర
బుద్ధినొక్కినఁ బరిపూర్తిఁ బొందునయ్య
అట్లుకా కూరకయె యుండనగునె వేమ. 4

ఆ. అనువుగానిచోటఁ బనిగొని జూదము
నాడి కూడి యోడి యడవిసొచ్చు
ఘనునిజూచిఁ జూదిగదువుము మూర్ఖత. వి. 5

ఆ. అలయఁజేసి మలఁచి యడిగండ్లు మలిగండ్లు
తిరిపెమిడెడు కటిక దేబెలెల్ల
నెలమిమన్నుదినెడు నెఱ్ఱులాదురుసుమీ, వి. 6

ఆ. అవులఁ గా మెఱుఁగక యజ్ఞానజీవులు
మూలమును దెలియక ముట్టుచేత
ననుదినము సృజింతు రాత్మఁ దెలియలేక, విశ్వ. 7

ఆ. ఆత్మ నెఱుఁగనినుతి యట్టిట్టుచేసిన
వానిమెచ్చువాఁడు వట్టివాఁడె
ముక్కిడిదయుఁబాడ మొండియు మెచ్చఁడా, వి. 8

ఆ. ఆభిజాత్యముననె యాయువున్నంతకుఁ
దిరుగుచుండ్రు భ్రమలఁ దెలియలేక
మురికిభాండమునను ముసరు నీఁగలకీతి, వి. 9

ఆ. ఆలిమాటలు విని యన్నదమ్ములఁ రోసి
వేఱుపడుచునుండు వెఱ్ఱిజనుఁడు
కుక్కతోఁకఁబట్టి గోదావరీఁదును, వి. 10

ఆ. ఆసనం బెఱుఁగక యానామకర్మంబు
గురువుచేతఁ దెలిసి గూర్చుకున్న
మనసు నిలుపకున్న మఱి ద్విజుండెట్లగు, వి. 11

ఆ. ఇట్టు ఘటములోనఁ బెట్టినజీవుని
గానలేక నరుఁడు కాశి కేఁగి
వెదకి వెదకి యతఁడు వెఱ్ఱియై పోవును, వి. 12

ఆ. ఇంటియాలి విడిచి యిలజారకాంతల
వెంట తిరుగువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
పంటచేను విడిచి పరిగ యేఱినయట్లు, వి. 13

ఆ. ఇంద్రియములచేత నెగ్గొందుచుండెడు
వెఱ్ఱిమనుజుఁడెల్ల వెదకు శివుని
ఇంద్రియములఁగోసి యీశునిఁజూడరా, విశ్వ. 14

ఆ. ఇన్ని జాతులందు నేజాతిముఖ్య మఁట
ఎఱుకగల్గువారె మెచ్చువారు
ఎఱుకలేనివార లేజాతి నున్నను
హీనజాతియంచు నెఱుఁగు వేమ. 15

ఆ. ఇహమునందుఁబుట్టి యింగిత మెఱుఁగని
జనుల నెంచి చూడ స్థావరములు,
జంగమాదు లనుట జగతినిఁ బాపము, విశ్వ. 16

ఆ. ఈతగింజవంటి దెఱిఁగియు దానికే
యాసపడును మూర్ఖుఁ డవనిలోనఁ
దోయజాక్షిఁ జూచి తొలఁగంగవశమానె? విశ్వ. 17

ఆ. ఉత్తరిత్తి దీనియుపయోగములు లేవు
తిత్తికొఱకుఁ జెడును దేవులాడి
కత్తిమీఁదిసాము కడతేరఁబోదయా, విశ్వ. 18

ఆ. ఉన్నదానిని గను మూపిగి బిగఁబట్టి
కన్ను మూసి యేమి కానలేవు
విన్నదన్న దెఱుక విజ్ఞానమని నమ్ము, విశ్వ. 19

ఆ. ఋషు లెఱుఁగనట్టి విషయంబు భువి లేదు
వారు సెప్పినంత వరుస నగును
తెలియ కనెడువారు దేబెలు నిజమయా, విశ్వ. 20

ఆ. ఎక్కువయును తక్కువ వెట్టివి వారికి
తనువు సతము గాదు తథ్య మరయ
నెఱిఁగి తిరుగలేరిఁ కేమన మూర్ఖులు, విశ్వ. 21

ఆ. ఎడ్డెఁ దెల్పవచ్చు నేఁడాదికైనను
మానిఁ దెల్పవచ్చు మాసమునను
మొప్పెఁ దెల్పరాదు ముప్పదేండ్లకునైన, విశ్వ. 22

ఆ. ఎండనీడచంద మెఱుఁగనేరఁడ యోగి
యుండు నెల్లకాల మూర్విమీఁదఁ
దిండిపోతు నాఁగఁ దిరుగుచునుండురా, విశ్వ. 23

ఆ. ఎంతచదువుఁ జదివి యెన్నియో విన్నను
హీనుఁ డవగుణంబు మానలేఁడు
బొగ్గు పాలఁగడుగఁబోవునా నైల్యంబు, విశ్వ. 24

ఆ. ఎదట నున్నవాని నెప్పుడు గానక
కుదుటివాని వెదుకఁ బదరుచుండ్రు
పదటకొడుకులకును భయ మేలగల్గదు?, విశ్వ. 25

ఆ. ఎలుకతోలు తెచ్చి యెందాక నుదికిన
నలుపు నలుపెకాని తెలుపుకాదు
కొయ్యబొమ్మఁదెచ్చి కొట్టినగుణియానె, విశ్వ. 26

ఆ. ఒకని జెఱుతు మంచు నుల్లమం దెంతురు
తమకుఁ గలుగు చేటుఁ దా మెఱుఁగక
తమ్ముఁ జెఱుచువాఁడు దైవంబుగాఁడొకో, వి. 27

ఆ. ఓగు నోగు మెచ్చు నొనరంగ నజ్ఞాని
భావ మిచ్చి మెచ్చు పరమలుబ్ధు
పంది బురద మెచ్చు పన్నీరు మెచ్చునా?, విశ్వ. 28

ఆ. ఓగు బాగెఱుఁగక యుత్తమాధమజనంబు
లిల సుధీజనముల నెంచఁ జూచు
కరిని గాంచి కుక్క మొఱిఁగినసామ్యమా, వి. 29

ఆ. ఔ నటంచు నొక్కఁ డాడినమాటకు
కా దటంచుఁ బలుక క్షణము పట్టు
దాని నిలువఁ దీయఁ దాతలు దిగవలె, విశ్వ. 30

ఆ. ఔర యెంతవార లల్లరిమానవుల్
ప్రభువు నైన గేలిపఱతు రెన్నఁ
దాఁ దెగించువాఁడు దండియౌ భువిలోన, వి. 31

ఆ. కండకావరమునఁ గానఁడు మరణంబు
మదముచేతఁ దత్త్వమహిమఁ గనఁడు
భోగవాంఛచేతఁ బురహరుఁ గానఁడు, విశ్వ. 32

ఆ. కన్నులందు మదము గప్పి కానరు గాని
నిరుడు ముందటేఁడు నిన్న మొన్న
దగ్ధులైనవారు తమకంటె తక్కువా ? విశ్వ 33

ఆ. కఫము మీఱి మఱియుఁ గనులు మూఁతలువడి
బుద్ధి తప్పి చాలఁ బుడమి మఱచు
వేళలందు నిన్ను వెదకుట సాధ్యమా, విశ్వ. 34

ఆ. కర్మగుణములన్ని కడఁ బెట్టి నడవమి
దత్త్వ మెట్టు తన్నుఁ దగులు కొనును
నూనె లేక దివ్వె నూవుల వెల్గునా, విశ్వ. 35

ఆ. కల్లయైన జగము గనుటెల్ల నిజ మని
నమ్మి భ్రమను జిక్కి నాతిఁ గూడి
యెల్ల జనులు మఱతు రేకాంతుఁ డగుహరి, వి. 36

ఆ. కసవు దినును గాదె పసరంబు లెప్పుడు
చెప్పినట్టు వినుచుఁ జేయుఁ బనులు
వానిపాటియైన మానవుఁ డొప్పఁడా?, విశ్వ. 37

ఆ. కసవులు దినువాఁడు ఘనఫలమురుచి
గానలేఁడు గాదె వానియట్లు
చిన్న చదువులకును మిన్నజ్ఞానము రాదు, వి. 38

ఆ. కుక్కతోఁక దెచ్చి కొట్టంబుఁ జేర్చిన
క్రోవి చెంతనుండు కొంతతడవు
ఎంత జెప్పఁజెడుగు పంతంబు మానునా, విశ్వ. 39

ఆ. కుండ చిల్లివడిన గుడ్డ దోఁపఁగవచ్చు
పనికి వీలుపడును బాగుగాను
కూలఁబడిన నరుఁడు కుదురుట యరుదయా, వి. 40

ఆ. ఖరముపాలు తెచ్చి కాచి చక్కెర వేయ
భక్ష్యమగునె యెన్న భ్రష్టుఁ డట్లె
యెంతఁ జెప్పి చివర నెసఁగింప బొసఁగునే, వి. 41

ఆ. గాడ్దెమేనినిండ గంధంబుఁ బూసిన
బూదిలోనఁ బడుచుఁ బొరలు మరల
మోటువారి సొగసు మోస్తరియ్యదిసుమీ, వి. 42

ఆ. గుడ్డు వచ్చి పిల్ల గోరడా లాడిన
విధముగా నెఱుఁగక వెఱ్ఱిజనులు
జ్ఞానులైనవారి గర్హింతు రూరక, విశ్వ. 43

ఆ. గురువునకును పుచ్చకూరైన నీయరు
అరయ వేశ్య కిత్తు రర్థ మెల్ల
గురుఁడు వేశ్యకన్న గుణహీనుఁ డేమొకో, విశ్వ. 44

ఆ. గూబచేర గృహము గునిసి పాడుగఁ బెట్టి
వెళ్లిపోదు రెంత వెఱ్ఱివారొ
గూబగృహము లేమి కూర్చు రాకర్మంబు, విశ్వ. 45

ఆ. గ్రాస మింత లేక కడుఁ గష్టపడుచున్న
విద్య యేల నిలుచు వెడలుఁ గాక
పచ్చికుండ నీళ్లు పట్టిన నిలుచునా, విశ్వ. 46

ఆ. చెఱకు తీపిలేమిఁ జెత్తనాఁ బడునట్లు
పరగు గుణములేని పండితుండు
దూఱువడునుగాదె దోష మటుండఁగ, విశ్వ. 47

ఆ. చదివి చదివి కొంత జదువంగఁ
చదువు చదివి యింకఁ జదువు చదివి
చదువు మర్మములను జదువలేఁ డయ్యేను, వి. 48

ఆ. చందమెఱిఁగి మాటఁ జక్కఁగాఁ జెప్పిన
నెవ్వఁడైన మాఱేఁకేల పలుకు
చందమెఱిఁగియుండు సందర్భమెఱుఁగుము, వి. 49

ఆ. జననమరణములకు సరి స్వతంత్రుఁడు గాఁడు
మొదటఁ గర్త కాఁడు తుదను కాఁడు
నడుమఁ గర్తననుట నగుబాటు కాదొకో, వి. 50

ఆ. తగదు తగ దటంచు తగువారు చెప్పిన
వినఁడు మొఱకు చెడును గొనకు నిజము
మునులు చెప్పుధర్మముల మీఱ నింతెరా! వి. 51

ఆ. తనదు బాగు గోరి ధర్మంబుఁ జెప్పినఁ
దిట్టుచుండ్రు మొఱకు లెట్టయెదుట
గడ్డివేయ పోట్లగొడ్డు కొమ్మాడించు, వి. 52

క. తనలో సర్వం బుండఁగఁ
దనలోపల వెదక లేక ధర వెదకెడి యీ
తనువుల మోసెడు నెద్దుల
మనములఁ దెల్పంగవశమె మహిలో వేమా! 53

ఆ. తన్నుఁజూచి యొరులు దగ మెచ్చవలె నని
సొమ్ము లెఱువుఁబెట్టు నెమ్మిమీఱ
నొరులకొఱకు తాన యుబ్బుచు నుండును, వి. 54

క. తలఁ దాఁకినపుడు తలఁతురు
తలక్రిందై పడినయపుడు తలవరు శివునిన్
పలుగాకు లిలను సాజము
కలనాఁ డెన్నరె యదేమి కర్మమొ వేమా. 55

ఆ. తల్లి యున్నయపుడె తనదుగారాబము
లామె పోవఁ దన్ను నరయ రెవరు
మంచికాల మపుడె మర్యాద నార్జింపు, వి. 56

ఆ. తామసంపుఁబనులు తగ వెందులకు నైన
తామసంబు నుడుగఁ దగు సుజనుఁడు
తామసంబు నెంచు ధరలోన మూర్ఖుండు, వి. 57

ఆ. తుమ్మచెట్టుకు ముండ్లు తోడనే పుట్టును
విత్తులోననుండి వెడలునట్లు
మూర్ఖునకును బుద్ధి ముందుగా పుట్టును, వి. 58

ఆ. దాన మరసి చేయుదాతదగ్గఱఁ జేరి
వక్రభాషణములు పలుకు మొఱకు
చందనతరువందు సర్ప మున్నట్లయా, వి. 59

ఉ. తాతజనించెఁగన్యకకుఁ దండ్రులు తాముగ కుండ
గోళకుల్, మాత పరానుకూలినియె మక్కువ
ద్రౌపది భర్తలేవురుర్, నీతులు సెప్ప పాండవు
ల నీతులు నిట్టివటంచు నెన్నుచుర్, భూతల
మందు నెంతయును బూమెలుచేసిరి వెఱ్ఱివేమనా. 60

ఆ. ధర్మ మన్న వినరు తనువు నమ్మిన నరుల్
యమునివారు వచ్చి యడలఁ జేసి
చొచ్చికట్ట తమరు చొరఁబారఁ గలరొకో, వి. 61

ఆ. నీటిలోని వ్రాఁత నిలువక యున్నట్లు
పాటిజగతి లేదు పరము లేదు
మాటమాటకెల్ల మారును మూర్ఖుఁడు, వి. 62

ఆ. నీళ్ళుపోసి కడిగి నిత్యము శోధించి
కూడుపెట్టి మీఁదఁ గోక కట్టి
యేమిపాట్లో పడుదు రీదేహమునకయి, వి. 63

ఆ. పరగఁ దా నొసఁగఁడు పరులు చెప్పినదైన
నియ్యఁజాలక విధి నెసఁగువాఁడు
పొట్టుతినెడిలండి బువ్వాలు పెట్టునా, విశ్వ. 64

ఆ. పర్వతవనవాసి పరిణామవర్తన
కూపవాసి కెట్లు గుఱుతుపడును
బ్రహ్మదేవు వెంటఁ బ్రాకృతుఁ డరుగునా?, వి. 65

ఆ. పాముకన్న లేదు పాపిష్ఠి వగుజీవి
యట్టిపాము చెప్పినట్టు వినును
ఇలను మూర్ఖుఁ దెల్ప నెవ్వరివశమయా, వి. 66

ఆ. పుట్టుఫలము లేని పురుషాధములు భువిఁ
బుట్ట నేమి లేక గిట్ట నేమి
పుట్టలోన చెదలు పుట్టదా? గిట్టదా? విశ్వ. 67

ఆ. పొట్లకాయ రాయి పొడుగుత్రాటను గట్ట
లీలతోడ వంక లేక పెరుఁగుఁ
గుక్కతోకఁ గట్టఁ గుదురునా చక్కఁగా? వి. 68

ఆ. బట్టిపెట్టి నాల్గు బానలచముదతో
వండి శుద్ధిచేయ దండి యగునె?
పుట్టునందు కలుగుఁ బూర్వపుణ్యంబున్న, వి. 69

ఆ. బందుబూతులాడు పరమనీచుం డెన్న
దండివారి మేల్మి దా నెఱుఁగునె
చందనంబు ఘనత పంది యే మెఱుఁగును? వి. 70

ఆ. బౌద్ధమతమువారు బుద్ధి దైవం బని
మెచ్చుతక్క వాడి తుచ్ఛమతిని
గాడ్దెలగుమివలె గ్రక్కునఁ బడుదురు. వి. 71

ఆ. మఘువుఁ డైన నేమి మర్యాద యెఱుఁగని
వార లేల తెలిసి గారవింత్రు
ఉరిమి మెఱుఁగుకుక్క యోగి నే మెఱుఁగురా? వి. 72

ఆ. మంచివారు లేరు మహిమీఁద వెదకినఁ
గష్టు లెందఱైనఁ గలరు భువిని
పసిడి లేదు కాని పదడెంత లేదయా, వి. 73

ఆ. మంత్ర మొల్ల మఱచి మధురాధరముఁ గోరి
ఎట్లు మొఱకుఁ డోడయు నెఱుఁగఁ గలఁడు
ఉవిదఁ జూచి పరమయోగంబు మఱచును, వి. 74

ఆ. మర్మమెఱుఁగలేని మనుజులెల్లరు నిట్లు
మాలదాసరులకు మడుపు లిచ్చి
మహినిగాచునట్టిమనుకులం బెఱుఁగరు, వి. 75

ఆ. మాటలాడ గలుగు మర్మము లెఱిఁగిన
పిన్నపెద్దతనము లెన్న వలదు
పిన్నచేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుఁగదా? వి. 76

ఆ. ముక్కుత్రాళ్ళఁ గ్రుచ్చి ముఱికి పోవఁగఁదోమి
కచ్చునీరునించి కడిగి కడిగి
డొక్కతోమినంతదొరకునా మోక్షంబు? వి. 77

క. ముందరిపోటుల మాన్పను
మందెందైనను గలుగును మహిలోపల నీ
నిందలపోటులు మాన్పను
మందెచ్చటకైనఁ గలదె మహిలో వేమా. 78

ఆ. మ్రానుదిద్దవచ్చు మఱివంక లేకుండ
దిద్దవచ్చు రాయి చిన్నగాను
మనసు దిద్దరాదు మహిమీఁద నెవరికి. వి. 79

ఆ. మృగము మృగమనుచును మృగముల దూషింత్రు
మృగముకన్నఁ జెడుగు మూర్ఖుఁడగును
మృగముకున్న గుణము మూర్ఖునకే లేదు, వి. 80

ఆ. యౌవనమునఁ జూడ నది యెఱుకే లేదు
యౌవనంబు నెంతొ రధికముగను
యౌవనంబు తనకు నందకయే ముంచు, వి. 81

ఆ. రాజుమాటనవలె రసికుఁ డాడఁగవలె
నెంతపనికి నుబికి యెగురరాదు
కదిసి యెగిరెనేని గ్రహసమానము గాదె
దొడ్డకొంచె మేల దొరకు వేమ? 82

ఆ. తాయిరూపుఁ జేసి రాజుల మ్రొక్కింప
వన్నె కెక్కునటవె వైభవంబు
కర్త యెవ్వఁ డనుచు కానరు మూర్ఖులు, వి. 83

ఆ. లెక్కలేనియాశ లీలమై యుండఁగాఁ
దిక్కుయెత్తినరుఁడు తిరుగుఁగాక
కుక్కవంటిమనసు కూర్చుండనిచ్చునా?, విశ్వ 84

ఆ. వనములోనఁ దిరుగువరమౌను లైనను
మనసు కుదురకున్న మమతచేత
చెడుదురన్న మొఱకు చెడుటేమి లెక్కరా?, వి. 85

ఆ. వాచవికిని మొగము వాచినయట్టులు
నదియు నదియుఁ దినఁగ మొదలు వెట్ట
మరల దింక బుద్ధిమర్యాదపోయిన, విశ్వ. 86

ఆ. వాడవదినె కేల వావివర్తనములు
చాడిగాని కేల సత్త్వగుణము
మూఢమతుల కేల ముదముతో జ్ఞానము, విశ్వ. 87

ఆ. వాదబుద్ధిచేత వాదంబు లాడఁగాఁ
బూనియుందురయ్య పుడమిలోన
కర్మ మార్గమునను గడతేర లేరయా, విశ్వ. ౮౮

ఆ. విష్ణుభక్తు లెల్ల వెలిబూదిపాలైరి
వాద మేల? మతవిభేద మేల?
తెలియ లింగధరులు తిరుమణిపాలైరి, విశ్వ. 89

క. వెయ్యేరునదుల జలములు
తియ్యక మఱిమునుఁగఁ బోవఁ ద్రిప్పట కాదా
కొయ్యగులాముకు జ్ఞానము
వెయ్యేనను తెలుపలేము వినరా! వేమా! 90

ఆ. వెఱ్ఱివేషములను వేసికోఁబోకుము
కఱ్ఱికుక్క తెలుపుగాదుసుమ్ము
పుఱ్ఱెలోనిగుణము పూడ్చింపఁజనవలె, విశ్వ. 91

ఆ. శక్తిమహిమ సోఁకి చెడిరయా పురుషులు
ముక్తిమహి మెఱుఁగక మూఢు లగుచు
ఆదిశక్తిగూడ నన్యాయమై పోయె, విశ్వ. 92

ఆ. శివునిమంత్రమే యగు శ్రీహరిమంత్రము
తెలిసి తెలియలేరు తిక్కనరులు
దేవుని మఱచి తమదేహమే యందురు, విశ్వ. 93

ఆ. శ్రవణపుటము లున్న సార్థక్య మేమిరా
వినఁగవలయుఁ బెద్ద లనెడివన్ని
వినఁగ వినఁగ నీకె విశదంబులౌ సుమ్ము, విశ్వ. 94

ఆ. సత్యము విడనాడి సాహసంబులుఁ జూపి
బంటుపంతమాడు బత్తి లేక
కర్మజీవి తాను గానంగ లేఁడయా, విశ్వ. 95

ఆ. సాధుచరిత మైనసతిసత్ప్రివర్తన
జార యే మెఱుంగు సాధుజనుని
బ్రహ్మనిష్ఠ మెఱకుప్రాకృతుఁ డెఱుఁగునా? వి. 96

ఆ. హీనుఁ డెన్నివిద్య లిల నభ్యసించిన
ఘనుఁడు గాఁడు మెఱకు జనుఁడె గాని
పరిమళముల గర్దభముమోయ ఘన మౌనె? వి. 97

—*—

దాంభికపద్ధతి

—※—

ఆ. అచ్చువేసికొన్న నడియేని యన్నను
తమ్మఁ దిన్న పంగదాసుఁడ నన
భాగ్యవశత గాని బ్రదుకులు లేవయా, విశ్వ. 1

ఆ. అందు నిందు వెదకి యనుభవ మందక
కొందఱయ్య లెపుడు కొంగవలెను
మూర్ఖ తపముఁ బూని మురియుట గానవా, వి. 2

ఆ. అధిక మైనయజ్ఞ మల్పుండు తాఁ జేసి
మొనసి శాస్త్రములని మురువు దక్క
దొబ్బ నేర్చుకుక్క దుత్తలు మోచునా? విశ్వ. 3

ఆ. అన్న మదమువలన నతివలు మతిచెడి
యేపు రేఁగి మదనుఁ డేఁచె నందు
రన్నముడుగు వెనుక నతఁ డెందుఁ బోయెరా? వి. 4

ఆ. అన్ని జాతులందు నధికుల మనుచును
యజ్ఞపశువుఁ జంపి యగ్ని నిడుచు
మల్లయందుఁ బెట్టి మాంసంబు తిందురు, విశ్వ. 5

ఆ. అరయ దోఁచికొనుచు గురు వని తన్నెంచి
తిరుగువాఁడు తన్ను నరయ లేఁడు
పనికిమాలినట్టి బానిసకొడుకురా, విశ్వ. 6

ఆ. అఱుత లింగముండ నది యెఱుంగఁగ లేక
పర్వతంబుఁ బోవు బానిసీఁడు
ముక్తిఁగాననగునె మూఢాత్ముఁ డగుఁగాక, వి. 7

ఆ. అల్లబోడితలలు తెల్లనిగొంగళ్లు
నొడలబూతి పూసి యుందు రెపుడు
ఇట్టి వేషము లిల బొట్టకూటికె సుమా, విశ్వ. 8

ఆ. అక్షమాలఁ బూని యలసటఁ జెందక
కుక్షి నింపుకొనుట కొదువ గాదు
పక్షికొంగరీతి పై చూపు లేలొకో, విశ్వ. 9

ఆ. అక్షరాళి వెంట నడవుల వెంటను
కొంగరాల గోడు గుడువ నేల
హృదయమందు శివుఁ డటుండుట తెలియదా, వి. 10

ఆ. ఆఁకటికి తొలంగు నాచారవిధు లెల్ల
చీకటికి తొలంగు చిత్తశుద్ధి
వేఁకటికి తొలంగు వెనుకటి బిగు వెల్ల, విశ్వ. 11

ఆ. ఆకు లెల్ల దిన్న మేఁకపోతు కేల
కాకపోయె నయ్యొ కాయసిద్ధి
లోకు లెల్ల వెట్టిపోకళ్లఁ బోదురు, విశ్వ. 12

ఆ. ఆచరాచరముల నంగాల లింగాలు
సరణి దెలియనట్టి శైవ మేల
అష్టతనుమయుండు హరుఁడౌట తెలియదు, వి. 13

ఆ. ఆఁడుదానిఁ జూడ నర్థంబుఁ జూడఁగ
బ్రహ్మకైనఁ బుట్టు రిమ్మతెగులు
బ్రహ్మయాలిత్రాఁడు బండి రేవునఁ ద్రెంబ, వి. 14

ఆ. ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల
భాండశుద్ధిలేని పాక మేల
చిత్తశుద్ధిలేని శివపూజ లేలరా? విశ్వ. 15

ఆ. ఆఱు మతములందు నధికమైన మతంబు
లింగ మతముకన్న లేదు భువిని
లింగధార్లకన్న దొంగలు లేరయా? విశ్వ. 16

ఆ. ఆసనములు పన్ని యంగంబు బిగియించి
యొడలు విఱిచికొనెడి యోగు లెల్ల
జెట్టిసాముకన్న చింతాకు తక్కువ, విశ్వ. 17

ఆ. ఇచ్చవచ్చు నరుని కిచ్చు వైష్ణవ మిచ్చి
ద్విజులకన్న దొడ్డతీరటంచు
నెల్లవారు నల్లపల్లాండు పాడెరా? విశ్వ. 18

ఆ. ఇల్లు నాలి విడిచి యినుపకచ్చలఁ గట్టి
వంటకంబు నీటివాంఛ లుడిగి
ఒంటినున్న యంత నొదవునా తత్త్వంబు? వి 19

ఆ. ఇహమునందు సుఖము లీడేరఁగా లేదు
పరమునందు నెట్లు పడయవచ్చు
మొదలలేనిచేత తుది ఎట్లువచ్చురా? విశ్వ 20

ఆ. ఉదయమందు శూద్రుఁ డుత్తమోత్తముఁ డెట్లు
సతికి శూద్రతనము సత్యమె కద!
తల్లి శూద్రయయ్యె తానెట్లు బాఁపఁడు? వి. 21

ఆ. ఉపవసించుచుండి యోగి నీళ్ళ మునిఁగియు
కూఁడువండి వేల్పుఁ గుడువు మనుచు
దాని నోరుకట్టి తామె తిందురు కదా? వి. 22

ఆ. ఉపవసించినంత నూరఁబందిగఁ బుట్టు
తపసియై దరిద్రతను వహించు
శిలను మ్రొక్కనగునె జీవము గలబొమ్మ? వి. 23

ఆ. ఊరఁబం దెఱుంగ దుత్తరావాచులు
చెడ్డనరక మెల్లఁ జెందుఁ గాక
సాధ్విమహిమ మెట్టు స్వైరిణి యెఱుఁగురా? వి. 24

ఆ. ఊరినడిమిబావియుదకంబు గొని తెచ్చి
పాదతీర్థ మనుచు భ్రమయఁ జేతు
పాదతీర్థ మన్న ఫలమేమి కద్దురా? వి. 25

క. ఊరులు పల్లెలు మానుక
వారక యడివిం జరించువాఁ డరుదెంచున్
వేరులుఁ గూరలు మెసవెడు
వీఱ్ఱేఁడి కెట మోక్షపదవి వినఁగా వేమా! 26

ఆ. ఎంగిలెంగి లనుచు నీనోటితోడనే
వేదములను జదువు వెఱ్ఱులార
యెంచి చూడ నదియు నెంగిలి కాదొకో? వి. 27

ఆ. ఎంచెరుమత మని యొసఁగి మాంసముఁ దిని
మారుపేర్లు పెట్టి మధువు ద్రావి
వావివరుస దప్పి వర్తించి చెడుదురు, వి. 28

తే. ఏమియైనది పరతత్త్వ మెఱుఁగలేక
సోమయాజులు పశువుల స్రుక్కడంచి
సామమేర్పడఁ జదివినఁ జాన వేల
బాధకము లగు దుర్గుణపంక్తి వేమ. 29

ఆ. ఐన దాని కింక కాని దానికి నైన
నాఁడువారిమాట లాడుమన్న
సాహసమున పెక్కు లూహాలు పనుతురు, వి. 30

ఆ. ఒడల బూది పూసి జడలు ధరించిన
నొడయఁ డగును ముక్తిఁ బడయ లేఁడు
తడకబిఱ్ఱువెట్టఁ దలుపుతో సరియానె? వి. 31

ఆ. ఒడ్డుఁబొడుగుఁగలిగి గడ్డముం బొడవైన
దానగుణము లేక దాత యగునె
యెనుము గొప్పదైన నేనుఁగుఁ బోలునా? వి. 32

ఆ. కడుపు బోరగించి కన్నులు ముకుళించి
బిఱ్ఱబిగిసికొన్న బీదయోగి
యముని బారిగొట్ట్రె యతఁ డేమి సేయురా. వి, 33

ఆ. కంబళములఁ గట్టి గంతల గజ్జల
బోడితలల సొంపు పొల్పు మీఱఁ
గడుపుకొఱకుఁ దిరుగ ఘనులౌదురా వారు? వి. 34

ఆ. కల్లటి కెకు భూతి గట్టిగాఁ బెట్టిన
నందులోని కంపు లడఁగనట్టు
మెడను ద్రాడువేయ మెఱయుచుద్విజుఁడౌనె? వి. 35

ఆ. కావిపంచగట్టి కడుయోగివలె నుండి
వెలికిఁ గోర్కె లెల్ల విడిచిపెట్టి
తొరగి తిరుగువాఁడు దొంగసన్న్యాసిరా, వి. 36

ఆ. కుక్కుటమనసంబు కొక్కెర ధ్యానంబు
యతులనొసట నొనరునట్లు వ్రాసెఁ
దొల్లి చేసినట్టి దోషంబు తగిలెనో? విశ్వ. 37

ఆ. కులము నీఱుచేసి గురువును వధియింప
బూసంగ నేనుఁగంతబొంకు బొంకె
పేరు ధర్మరాజు పెనువేపవిత్తయా, విశ్వ. 38

తే. గుహలుపదివేలు సొచ్చిన గుణము పోదు
నియతగురుభక్తికావలె నేర్పుమీఱ
మహితపరతత్త్వ భావంబు మధుర మగును
దాని సాధింపనే మఱి పూను వేమ. 39

తే. గూబవలె గ్రుడ్లుద్రిప్పిన గుణము రాదు
లోభ మోహము లుడుగంగ లాభమగును
దేబెలై భిక్ష మెత్తుట తీర్చ దెపుడు
డాబుచేసిన లక్ష్యమడంగు వేమ. 40

ఆ. ఘటము నింద్రియములఁ గట్టివేయగ లేక
చావువచ్చునప్పుడు సన్న్యసించు
నాత్మశుద్ధి లేక యందునా మోక్షంబు? వి. 41

ఆ. చిలుక నోరుగట్టి చిత్తజు మెడఁగట్టి
కచ్ఛడంబు బిగియఁ గట్టికొన్న
మనసువశముగాదె! మహినేమిపాపము? విశ్వ. 42

ఆ. చక్కనిసతి యైన సరసురాలైనను
మే నొరులను గాన నీయకున్న
సందె గ్రుంకినంత సయ్యాటలాడదా? విశ్వ. 43

ఆ. చదువు చదువనేల సన్యాసి కానేల
షణ్మతములఁ జిక్కి చావ నేల
అతని భజనఁజేసి యాత్మలోఁ దెలియుఁడీ, విశ్వ. 44

ఆ. చాలదయ్యె యింక చార్వాకమతరీతి
శక్తి శైవ మనుచుఁ జాల నమ్మి
సరణి మిగిలి చెడును చండాలసేవచే, విశ్వ. 45

ఆ. జడలు గట్టనేల సన్యాసి కానేల
నొడలు విఱుచుకొనెడి యోగ మేల
ముక్తికాంతఁ బట్టి ముద్దాడనే కదా? విశ్వ. 46

ఆ. జాతులందు మిగుల జాతి యే దెక్కువో
యెఱుక లేక తిరుగ నేమి ఫలము
యెఱుకగలుగువాఁడె యెచ్చైనకులజుండు, వి. 47

ఆ. టిప్పణములు సేసి చప్పనిమాటలఁ
జెప్పుచుంద రన్ని శ్రుతులు స్మృతులు
విప్పి చెప్ప రేల వేదాంత సారంబు? విశ్వ. 48

ఆ. రింగణాలు బలసి నింగికి నెగిరినఁ
జెట్టుచివరపండు చేతఁ బడునె
పుస్తకములుచదువఁ బొందునా మోక్షముల్, వి. 49

ఆ. దగ్గఱకుము పాపదాంభికులను నీవు
మోసపుత్తురయ్య దోసమనక
క్రూరమృగములట్టివారురా నమ్మకు, విశ్వ. 50

ఆ. తంత్రమంత్రములను తారకమబ్బునా
యంత్ర బలము గురునిమంత్ర మూని
చింతఁ జేయునపుడె చిన్మయ మందురా, విశ్వ. 51

ఆ. తనువునందు నగ్ని దఱికొని కాలంగఁ
గాల్చుకొనుట యేమికర్మమునకొ
కాల్చుకొన్న యంతఘనుఁడుతానయ్యెనా? వి. 52

ఆ. తనువు లస్థిర మని ధనము లస్థిర మని
తెలుపఁగలఁడు తాను తెలియలేఁడు
చెప్పవచ్చుఁ బనులు సేయుటకష్టమా, విశ్వ. 53

ఆ. తప్పువేషమూని ధరలోనఁ దిరిగెడు
నేఁతలెల్ల మిత్తిఁ జేరుటకునె
కడుపునిండ నింత కష్టంబు లేలరా? విశ్వ. 54

ఆ. తిరుపతికిని బోవఁ దుఱక దాసరి గాఁడు
కాశికేఁగఁ బంది గజము గాదు
కుక్క-సింహ మగునె గోదావరికిఁ బోవ? విశ్వ. 55

ఆ. తోలుకడుపులోన దొడ్డవాఁ డుండఁగ
రాతిగుళ్ళ నేల రాశిఁ బోయ
రాయి దేవుఁడైన రాసులు మ్రింగదా? విశ్వ. 56

ఆ. దేశదేశములను తిరుగంగ తిరుగంగ
నాత్మయందు ధ్యాన మంటుకొనునె?
కాసులకును తిరుగఁ గల్గునా మోక్షంబు? విశ్వ. 57

ఆ. దొంగమంత్రములను దొరకునా మోక్షంబు
చేతఁగాని చేత చెల్ల దెపుడు
గురువటండ్రె వానిగుణహీనుఁ డనవలె, విశ్వ. 58

ఆ. ద్వాదశతిరుమణులు దగునట్టు ధరియించి
ద్రవిడగ్రంథములను దనరఁ జదివి
అక్షయమగు పాత్ర నమరంగఁ దాల్తురు, విశ్వ. 59

ఆ. నీళ్ల మున్కఁగ నేల నిధులఁ బెట్టఁగ నేల
మొనసి వేల్పులకును మ్రొక్క నేల
కపటకల్మషములు కడుపులోనుండఁగా, విశ్వ. 60

ఆ. పట్టుబట్టఁగట్టి పట్టనామముఁ బెట్టి
వట్టిభ్రాంతిఁ జెంది వైష్ణవుఁ డయి
లొట్టిదాగినతఁడు లోకులఁ జెఱుచురా, విశ్వ. 61

ఆ. పరఁగ ప్రతిమలకును ప్రాణప్రతిష్ఠలో!
ప్రాణ మొసఁగ ప్రతిమ పలుకవలదె
మొదటివానిసృష్టి మూర్తిమంతంబైన, విశ్వ. 62

ఆ. పరమయోగుల మని పరముఁ జేరఁగ లేని
మాయజనుల కెట్లు మంచి కలుగు
వేసములను విడచి విహరింప ముక్తియా, విశ్వ. 63

ఆ. పరుల మోసపుచ్చి పరధన మార్జించి
కడుపు నించుకొనుట కానిపద్దు
ఋణముసేయ మనుజుఁ డెక్కువ కెక్కునా? విశ్వ. 64

ఆ. పిండములను జేసి పితరులఁ దలపోసి
కాకులకును బెట్టు ఖలుఁడు దినము
పెంటఁదినెడి కాకి పిత యెట్టు లయ్యెనో! విశ్వ. 65

ఆ. పేరుసోమయాజి పెను సింహాబలుఁ డాయె
మేఁకపోఁతుఁ బట్టి మెడను విఱువఁ
గాక క్రతువువలనఁ గలుగునా మోక్షంబు? వి. 66

ఆ. బండె త్రాళ్లఁ దెచ్చి బంధించి కట్టంగ
లింగఁ డేమి దొంగిలించినాఁడొ
ఆత్మలింగమునకు నర్చింపనేరరో, విశ్వ. 67

ఆ. బ్రాహ్మణులమటంచు బ్రహ్మత్వ మదిలేని
బ్రాహ్మ్య మద్దియేల బ్రాహ్మణుఁడట
బొమ్మవలెను దాను దిమ్మఁపైఁ గూర్చుండ, వి. 68

ఆ. భాగవతుల మనుచుఁ బరగంగ నెవ్వరు
వారి నెఱుఁగలేరు వరుసతోడ
ఆడిపాడువార లరయ భాగవతులా? విశ్వ. 69

ఆ. భూతి దేహమందుఁ బూసిన నయ్యెనా
నిష్ఠ శివునియందు నిలుపవలయుఁ
గాక బూడ్దెయందు గాడిద పొరలదా? వి. 70

ఆ. భూతిపూసి నీవు ప్రాతభూతంబుల
వెడలఁ గొట్టఁబోవ వెఱ్ఱి వనుచు
నిన్ను గాంచి భీతి నిలువక పారరో. విశ్వ. 71

ఆ. మతపువేషధార్లు మహిమీఁదఁ బదివేలు
మూఢజనులఁ గలప మూఁగుచుంద్రు
కొంగలు గుమిగూడి కొఱకవా బోదెలు? వి. 72

ఆ. మనసున దయలేని మాలకొడుకునొద్దఁ
జేరియున్న ప్రజకు చేటు నిజము
పెద్దతనము లెంచఁ బెంకెల చందమా, విశ్వ. 73

ఆ. మాల మేలుగుణము మంచిదికలిగిన
మాలకూడుఁగుడుచు మనుజుకంటె
గుణమె మేలుకాని కుల మేమి మేలురా? వి. 74

తే. ముక్కు కన్నులు చెవు లంటి మూయనేల
తెలిపి తెరగంటిలోపలఁ దేటపఱచి
తిరుగనేర్చినవాఁడె పో ధీజితుండు
ఊరకయ మూయ డంబంబు లోరి వేమ. 75

ఆ. ముద్ర లన్న నేమొ మురిసెద రయ్యయో
భద్రముగను మనసు పరగకున్న
వెఱ్ఱిచేష్ట లగును వివరింప ముద్రలు, విశ్వ. 76

ఆ. మొనసి యింద్రియముల మొదట నిల్పఁగ లేక
సమసిపోవు వేళ సన్న్యసింత్రు
ఆత్మశుద్ధి లేక యంటునా మోక్షంబు, వి. 77

ఆ. మోసమునను దనకు మొదటిముఖ్యతహాని
మోసమునను తనదు మురువు దప్పు
మోసమునను తనదు మోక్షము తప్పురా, వి. 78

ఆ. ముచ్చు గుడికి పోయి ముడివిప్పనే కాని
పొసఁగ స్వామిఁ జూడఁ బోఁ డతండు
కుక్క యిల్లు సొచ్చి కుండలు వెతకదా, విశ్వ. 79

ఆ. యజ్ఞయాగము లని యన్ని చేసినఁ గాని
ఆత్మయజ్ఞ మగునె యంటినాడ
క్రతువు చేయువారు కానంగ దొంగలు, వి. 80

ఆ. రాతిబొమ్మ కేల రంగైనవలువలు
గుళ్ళుగోపురములుఁ గుంభములును
కూడుగుడ్డ తాను గోరునా దేవుఁడు? విశ్వ. 81

ఆ. రాయి యయ్యె దైవరాయఁడు భువిలోన
భక్తి మ్రొక్కువారు బండలె కద
దేవునంతవారు భావింప భక్తులా? విశ్వ. 82

ఆ. రుద్రరూపుఁ దాల్చి రుద్రుని నిందించు
భ్రష్టత్రోవ నరుగు భ్రష్టజనుఁడు
అంకునకును తిరుగు రమణుల వలెనుంద్రు, విశ్వ. 83

ఆ. లోన(బదిలపఱచి లోవికారం బెల్ల(
దఱుగకున్న వాఁడు తపసికాఁడు
వెలివికార మెల్ల విధిపాలికోర్వ లే? విశ్వ. 84

ఆ. వడుగు ద్విజుల కెల్ల(గడుముఖ్య మందురు
వడుగు(జేసెద మని వదరుచుంద్రు
కడుగు(ద్రావి కాకి కఱ్ఱుకఱ్ఱన్నట్లు, విశ్వ. 85

ఆ. వంతు లింగమునను వరుసబూడిదె(బూసె
అంతరంగ మెఱుఁగ నంత్యజాతి
సంతబసివికొడుకు జంగముదేవరా. విశ్వ. 86

ఆ. విన్న సుద్ది కొంత విననిసుద్దులు కొన్ని
వింతసుద్దు లెన్నొ విన(గ(జెప్ప
దాను గన్న యట్టె దాంభికు(డెప్పుడు, విశ్వ. 87

ఆ. విప్రవరుల మనుచు వేదంబు చదువక
ప్రాకృతులను జూచి పరిహసించు
ధరణిసురులకన్న దాసరిమతి మెచ్చు, విశ్వ. 88

ఆ. పొడుగుగల్లుజడలు పులితోలు ఘూటియు
కక్షపాలలు పదిలక్షలైన
మోఁతచేటు కాని మోక్షంబు లేదయా, వి. 89

ఆ. వెఱ్ఱిబట్టు వాని వినయము లధికముల్
చెడ్డముండమునుఁగు చెల(గుచుండు
చెడిపెకొడుకు మిగుల(జేయునాచారంబు, వి. 90

ఆ. వేనవేలు చేరి వెఱ్ఱికుక్కలవలె
అర్థహీనవేద మఱచుచుంద్రు
కంఠశోషకంటె కలిగెడి ఫల మేమి? విశ్వ. 91

ఆ. వైశ్యుల మనియెడి వార్తమాత్రమెకాని
దొంగ లింతకంటె దొరకఁబోరు
నేలమీఁద వీరి నేర్పుల నేమందు? విశ్వ. 92

ఆ. శీలమనుచు నరుడు సిగ్గింతయును లేక
పరులసొమ్ము లెల్ల పరిహరించి
వేషభాషవలన మోసంబుఁ జేయును, విశ్వ. 93

ఆ. సకలతీర్థములను సకల యజ్ఞంబుల
తలలఁ గొరుగకున్న ఫలము గలదె
మంత్రజలముకంటె మంగలిజలమెచ్చు, విశ్వ. 94

ఆ. సతులు జపతపములు సల్పఁగసాగిన
బురుషు లేల నీకను బుడమిలోన
పాప మెంచవద్దు పట్టి శిక్షింపుఁడి, విశ్వ. 95

ఆ. సంధ్య వారఁగనేమి జపము సేయఁగ నేమి
వేదశాస్త్రములను వెలయ నేమి
పరము గననివాఁడు బాపఁడు గాఁడురా, వి. 96

ఆ. సోమయాజి ననుచు సొంపైనశాలువల్
మకరకుండలములు మనసు దీరఁ
దా ధరించు మనకుఁ దా నేమి లాభించు? వి. 97

ఆ. హీనజాతివాని కిచ్చు వైష్ణవ మిచ్చి
ద్విజుల కన్న దొడ్డ తీరటంద్రు
కల్లకడవ గడిగి గంగ నించిన రీతి, విశ్వ. 98

క. హృదయము పదిలంబైనను
గుదికొను సన్న్యాసమునకు, గొమ్ములు గలవా
యిదె మెఱుఁగరు చదువరు లట
మది ముక్తికి నాస్పదంబు మహిలో వేమా. 99

—✿—

విద్వత్పద్ధతి

—※—

ఆ. అంది యందనట్టి యచలస్వరూపంబు
పొందుపడఁగఁ బూని పొదలువాఁడు
చెంది మిన్నకుండుఁ జిన్మయాకారుఁడు, విశ్వ. 1

ఆ. అన్నమునకు నంట దయిన నాత్మకు నంటు
ఆత్మను బెనఁగొన్న యన్నమంటు
ఆత్మశుద్ధి యన్న మన్నశుద్ధియు నాత్మ, విశ్వ. 2

ఆ. అరయ మూలమందు నర్థంబునందును
నిర్మలాత్మునందు నియతునందు
బయలునందు శ్రుతులభావంబు నొక్కటి
వెలయు శివునిఁ జూచు వేడ్క వేమ. 3

ఆ. అష్టతనువులకును నాదిమ మైనట్టి
యాదిశక్తి గూడి యభవుఁ డగును
భయము లేకయుండు బ్రహ్మజ్ఞుఁడగుయోగి, వి. 4

తే. ఆత్మతనలోన గమకించి యనుదినంబు
నిర్గుణాత్మార్చనము, జేసి నిత్య మమర
ప్రత్యగాత్మను లో నెంచి ప్రబలుయోగి
సచ్చిదానందపద మందు సతతము వేమ. 5

ఆ. ఆత్మలోని సొమ్ము నంజనమునఁ జూచి
యంటితిరుగునట్టి యతఁడు యోగి
పుంజు గూటనుండి ప్రొద్దెఱింగియె కూయు, వి. 6

ఆ. ఆర్యులైనఘనులు కార్యహీనులు గారు
శౌర్యధైర్యములను సంతరించి
పూర్ణభావ మమరఁ బొందుచు నుందురు, వి. 7

ఆ. ఇంటిలోని జ్యోతి యెంతయు వెలుఁగఁగాఁ
బొరుగువారి యగ్గి కరుగ దెపుడు
తాను దైవమాయె దైవముఁ గొలుచునా, వి. 8

ఆ. ఇసుక బొగ్గు రాయి యినుమును స్వర్ణంబు
కసవుపోచవలెను గనుచునుండి
పరమపదము గాంచు పరిణామమందున, వి. 9

ఆ. ఈఁది దాఁటఁగలఁడు నేసాగరంబైన
సాధువృత్తితోడ సమయమందు
పాదుకొనుచు మనసు పరిపూర్ణ మొందును, వి. 10

ఆ. ఈశ్వరునిఁ దలంప నేడుపాళ్ళుగఁ జేసి
తనదు మూర్తి నెల్ల ధారఁబోసి
నిత్యకర్మములను నిలుచురా నెఱయోగి, వి 11

ఆ. ఉత్తమశివయోగి యూహించి మది మించి
సత్తమమునఁ బోరి సరకుగొనఁడు
పొత్తుమఱచియుండు పూర్ణభావంబున. వి, 12

తే. ఉదరపోషణ కొఱకన్న నుబ్బరాదు
మదిని లోగుట్టు విడక యే మర్మమూను
సదయహృదయుండు శివయోగి శాశ్వతుండు
ఉపము సాధించి మించెడు నుర్వి వేమ. 13

ఆ. ఉద్ధరింపఁ గలుగు నుత్తముండు కులంబు
మధ్యముండు దానిమాట గనఁడు
అధముఁడైన వాఁ డడంగించునొక్కట, విశ్వ. 14

ఆ. ఉప్పుఁ గప్పురంబు నొక్కపోలికనుండు
చూడఁజూడ రుచులజాడ వేఱు
పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేఱయా, వి. 15

ఆ. ఊగియూగి లాగి యున్నది గనఁగోరు
సాగ లాగి పట్టు సాక్షిగాను
యోగమమర ముక్తినొందును బ్రాజ్ఞుఁడు, విశ్వ. 16

ఆ. ఊరు విడువకుండు నుత్తమశివయోగి
పోరి చూచు మదిని బూర్ణసుఖము
దారిలోని నక్క తలపెట్టఁ బోవునే, విశ్వ. 17

ఆ. ఎండయనక తిరుగు నిర వెఱింగినయోగి
నీడ నున్న దానిజూడవలెన
ఎండనీడ లున్న యెఱుకకుఁ జూడుఁడు, విశ్వ. 18

ఆ. ఎందు నెఱుకవాని కిహపరములు లేవు
ప్రాణహాని లేదు ప్రళయమునను
ప్రళయకాలమైనఁ బరమాత్మఁ గలియును, విశ్వ. 19

ఆ. ఏమహాత్మునందు నిజ్జగములు పుట్టు
నామహాత్మభజన యనువు మీఱ
నియమనిష్ఠ నెఱపి నెమ్మది గనవలె, విశ్వ. 20

ఆ. ఒదిగి యొదిగి గురువు నొప్పుగా నొప్పించి
మదిని నిల్పి జాతిమమత విడిచి
కదియుచుండు నతఁడు కలకాల మొకరీతి, విశ్వ. 21

తే. ఔచితిం గన్నవాఁ డెపు డర్హమైన
గౌరవమ్మును పదవిని గనుచు నుండు
సర్వజనులును బూజింప సంతసమును
దండి దాకీర్తినార్జించుచుండు వేమ. 22

తే. కడఁగి సంకల్పముల నెల్ల కట్టిపెట్టి
చిత్తమున నేమి తలఁపక చిత్రరూపు
కైవడిని నుండు నాతడు ఘనుఁడు దలఁప, విశ్వ. 23

ఆ. కనఁగ సొమ్ము లెన్నొ! కనకం బదొక్కటె
పసులవన్నె లెన్నొ! పా లొకటియె
పుష్పజాతు లెన్నొ! పూజయొక్కటెసుమీ, వి. 24

ఆ. కప్పురంపు మనసు గాంక్షించు యోగికి
జ్ఞానదీపశిఖయుఁ దా నటించుఁ
గానవచ్చు నాత్మ కమమాణ మైయుండు, విశ్వ. 25

ఆ. కల్లగురుఁడు గట్టు కర్మచయంబులు
మధ్యగురుఁడు గట్టు మంత్రచయము
ఉత్తముండు గట్టు యోగసామ్రాజ్యంబు, విశ్వ. 26

ఆ. కలుషమానసులకు గాన్పింపఁ గా రాదు
అడుసులోన భానుఁ డడంగినట్లు
తేటనీరు పుణ్యదేహ మట్లుండురా, విశ్వ. 27

ఆ. కస్తురి యటుచూడఁ గాంతి నల్లగ నుండు
పరిమళించు దానిపరిమళంబు
గురువులైనవారిగుణము లీలాగురా, విశ్వ. 28

ఆ. కాకిగూటిలోన కోకిల మనినట్లు
భ్రమర మగుచుఁ బురువు బ్రతికినట్లు
గురువులాదు రిలను గుణు లిట్లు వర్తింత్రు, వి. 29

ఆ. కుండ కుంభ మన్న గొండ పర్వత మన్న
నుప్పు లవణ మన్న నొకటి గాదె
భాష లిట్లె వేరు పరతత్త్వ మొక్కటే, విశ్వ. 30

ఆ. గాలి లేనిదీపకళిక చందంబున
నలలు సుళ్లు లేనిజలధిరీతి
నిశ్చలాత్మ యెన్న నిర్వికారంబున
నుండె నేని పండితుండు వేమ. 31

ఆ. చిత్తశుద్ధి గలిగి చేసినపుణ్యంబు
కొంచె మైన నదియుఁ గొదవకాదు
విత్తనంబు మఱ్ఱివృక్షంబునకు నెంత? విశ్వ 32

ఆ. చినుఁగు బట్టకాదు చీనాంబరము గాని
ముటికి యొడలు కాదు ముక్తి గాని
పరమయోగిమహిమ పరికింప రిట్టులు, విశ్వ. 33

ఆ. చెఱుకుతోఁటలోనఁ జెత్తకుప్పండిన
గొంచెమైన దానిగుణము చెడదు
యెఱుకఁగలుగుచోట నెడ్డెవాఁడున్నట్లు, విశ్వ. 34

ఆ. చదువరిమతికన్న సాధకుమతి మేలు
వేదములను లేదు వాదములను
ఒడలుశుద్ధిఁజేసి యొడయునిఁ జూచెదు, విశ్వ. 35

క. చూపుల చూపై లోఁ చెడి
రూపములకు రూప మదియె రూపము గాకే
దాపై లోపల వెలుపలఁ
గాపగు పరిపూర్ణమూర్తికనవలె సుమతీ. 36

ఆ. జాతి నీతి వేఱు జన్మం బదొక్కటి
అరయదిండ్లు వేఱె యానుగాక
దర్శనములు వేఱు దైవ మదొక్కటి, విశ్వ. 37

ఆ. జీవభేద మెఱిఁగి చెడిపోనివారలు
బ్రహ్మభావమొంది పరగుచుంద్రు
నీరుముత్యమై నీరుగా మారునా, విశ్వ 38

ఆ. జీవియందు భ్రమలు చేరియుండుట కద్దు
జీవభ్రమలయందె జిక్కఁ డెప్పుడు
జీవి జీవియైన జిన్మాత్రమగుబయల్, విశ్వ. 39

ఆ. తత్త్వవాదు లుంద్రు ధర నెందరైనను
తత్త్వవేదిఁ జూడ ధరణి లేఁడు
గలిగెనేని వాఁడు కానంగఁబడఁడయా, విశ్వ. 40

ఆ. తనువులోన వెదకి దైవంబు మొనఁజేసి
ముందు కర్మములను మూలఁ ద్రోసి
మనసు నిజముఁజేసి మమతలన్నియుఁద్రోయు, వి. 41

ఆ॥ తనువులోని యాత్మతత్త్వ మెఱుంగక
వేఱే కలఁ డటంచు వెదుకఁ డెపుడు
భానుఁ డుండ దివ్వె పట్టుచు వెదకునా? విశ్వ. 42

ఆ॥ తన్నెఱుఁగనివాఁడు తానె తానై యుండు,
దన్నెఱింగినవాఁడుఁ దానె తాను
దనువు లేనివాఁడు తానె తానౌ సుమ్మి, విశ్వ. 43

ఆ. తప్పు నొప్పు దెలిసి దైవసంకీర్తనల్
సేయువారు హరికి సేవకాళి
నీ తెఱుఁగక వారి నిందింపఁబోవరు, విశ్వ. 44

ఆ. తరువఁ దరువఁ బుట్టు దరువునం దనలంబు
దరువఁ దరువఁ బుట్టు దధిఘృతంబు
తలపఁ దలపఁ బుట్టు తనువునఁ దత్త్వంబువిశ్వ. 45

ఆ. తాను నే ననియెడు తత్త్వభేదంబును
మాని యలవివేకమహిమఁ దనరి
యూఱకుండు జ్ఞానియుత్తమోత్తముఁడగు, వి. 46

ఆ. తిట్టికొట్టిరేని తిరిగి మాటాడక
యట్టునిట్టుఁ జూచి యదరిపడక
తన్నుఁ గానియట్లు తత్త్వజ్ఞుఁడుండును, విశ్వ. 47

ఆ. వెఱ్ఱివాని మిగుల విసిగింపఁగారాదు
వెఱ్ఱివానిమాట వినఁగరాదు
వెఱ్ఱికుక్కఁ బట్టి వేటాడఁగారాదు, విశ్వ. 48

ఆ. దేవపూజసేయ దివ్యభోగము గల్గు
తత్త్వమెఱుఁగఁగలడు దైవసముఁడు
యేమి లేనినరుని కేగతి లేదురా, విశ్వ. 49

ఆ. దేహగుణములెల్లఁ దెలిసిన శివయోగి
మోహమందు దవిలి మోసపోఁడు
ఇంద్రజాలకుం డటెందును జిక్కఁడు, వి. 50

ఆ. ధ్యానివలెనె యుండు మౌనివలెనె యుండు
భోగివలెనె యుండు రోగివలెనె
సకలమును దెలిసి సర్వజ్ఞుఁడై యుండు, వి. 51

ఆ. నందుఁ డగుచు జ్ఞాని యిందు నం దనకుండు
నన్ని తావులందు హరునివలెనె
తెలియువారికెల్ల దేవుఁడై కాన్పించు, వి. 52

ఆ. పగలు రేయి మఱచి భావంబు మఱచియు
తాను నే ననియెడి తలపు మఱచి
యుండువాని నెంచ యుత్తమయోగిరా, వి. 53

ఆ. పట్టు పట్టబోఁడు పట్టనివిడఁబోఁడు
నెట్టిగుణవికారనిహతి నడఁచి
మిట్టిపడక లోన మిన్నందు విజ్ఞుఁడు, వి. 54

క. పరఁగినగాలి నభంబున
నెఱయంగా భూమియందు నీరుండిగదా
దరిదాపుల వేఱొక్కటి
ఝురవుకొనుం దేజ మిల్లె యెల్లెడ వేమా! 55

ఆ· పరుస మినుముసోఁక బంగారమైనట్లు
కప్పురంబుఁ జ్యోతిఁ గలసినట్లు
పుష్పమందుఁ దావి పొసఁగినట్లగు ముక్తి, వి. 56

ఆ· పాలలోనఁ బులుసు లీలతోఁ గలిసిన
విఱిసి తునుకలగును విరివిగాను
తెలియుమనములోన దివ్యతత్త్వము తేట, వి· 57

ఆ. పికము వనములోన పెల్లుగాఁ బలికిన
భంగి ప్రాజ్ఞజనులపలుకు లుండు
కాకి కూఁతఁబోలు కర్మబంధులకూఁత, వి. 58

ఆ· పుడమి దిరిగి బడయు పుణ్యంబు లెల్లను
గలుగు సాధుజనులఁ గన్నయపుడె
వడిని నీరు నదిని గడుఁ దేటయై యుండు, వ. 59

ఆ. పైరు నిడినవానిఫల మదే సఫలంబు
పైరు నిడనివాఁడు ఫలముఁ గనునె
పైరునిడినవాఁడుబహుసౌఖ్యవంతుఁడౌ. వి. 60

ఆ· ప్రజ లెఱుంగ బ్రతుకుఁ పట్టభద్రుఁడు గాఁడు
పైఁ గిరీట ముండు బ్రహ్మ గాఁడు
నోగుఁదెలిసి పలుకు యోగీశ్వరుఁడువాఁడు, వి· 61

ఆ· పృథివిమీఁదఁ బుట్టి ప్రిదులఁగ హంసల
విహరణం బెఱింగి విడువక మదిఁ
దిరుగ నేర్చియుండు ధీమంతుఁ డెప్పుడు, వి. 62

ఆ. బంటువలెనె లేవఁ బండితంమన్యుఁడు
సాధుపండితుండు శాంతుఁ డగును
కుక్క గూయ నేమి గుఱ్ఱమునకు లెక్క, వి. 63

ఆ. బహుళకావ్యములను బరికింపఁగా వచ్చు
బహుళశబ్దచయము పలుకవచ్చు
సహన మొక్కటబ్బ చాలకష్టంబురా? వి. 64

ఆ. బాపలన్న దొడ్డపరువునఁ జూడరు
కానిపనులు సేయ గడిలుకొనరు
కులము లెక్కయేమి గుణమే ప్రధానంబు, వి. 65

ఆ. బ్రాహ్మణులకు సకలభాగ్యంబు లీవచ్చు
గౌరవింపవచ్చు కలయవచ్చు
జ్ఞాన మొసఁగి జనులఁ గడతేర్చునట్లైన, వి. 66

క. భువి నరకులమునఁ బుట్టియు
భువినరకులములను బెరిగి భువినరకులమున్
నవిరళముగ 'ఛీఛీ' యని
శివకులమునఁ దిరుగునతఁడె సిద్ధుఁడు వేమా. 67

ఆ. మతములోన నున్న మతము లన్నియుఁ గోసి
ఘటములోన నున్న ఘనునిఁ దెలిసి
ఘనత నిల్పుచుండు ఘనతత్త్వయోగియా, వి. 68

ఆ. మననవృత్తిలోని మహిమ నెఱుంగుచు
మనసునందె పూజమహిమ గనుచు
మానకుండువాఁడె మర్మజ్ఞుఁ డగుయోగి, వి. 69

ఆ. మనసు గుప్తపఱచి మాన్యుఁడై విబుధుఁడు
తెఱచు పలుకకుంట ధర్మమండ్రు
తెఱచుమాటచేత దత్త్వంబు? జెడిపోవు, వి. 70

ఆ. మనసునిల్పినట్టి మాన్యులౌ విబుధులె
గరిమ మోక్షపథముఁ గన్నవారు
చెట్టుఁబెట్టి ఫలముఁ జేకొనకుందురా? విశ్వ. 71

ఆ. మరణకాలమందు మది విల్పు సుజ్ఞాని
పరముఁ బ్రతిభ చేతఁ బట్టు విడక
వెనుకఁ గోర్కెలకును విలపించునజ్ఞాని, విశ్వ. 72

ఆ. మర్మవిదుఁడు గాని మర్మంబుఁ గనలేఁడు
కర్మజీవిగాని కానలేఁడు
నీరుచొరక లోఁతునిజములు తెలియునా? వి. 73

ఆ. మాటలాడవచ్చు మనసు దెల్పఁగలేఁడు
తెలుపవచ్చుఁ దన్నుఁ దెలియలేఁడు
సురియఁ బట్టవచ్చు శూరుఁడు గాలేఁడు, వి. 74

ఆ. మాలకన్నియలకు మంచిరూపం బున్న
ముట్టెనే త్రిశంకుపట్టి నాఁడు
కానిపనులు సేయ ఘనులాసపడుదురా? వి. 75

ఆ. ముక్తిఁ గానలేని మూర్ఖజనుల కెల్ల
బట్టబయలుచేసి పరమ పదము
దారిఁజూపుబుధుఁడు దైవంబుగాఁడొకో, వి. 76

ఆ. మున్ను నిన్ను గన్నముఖ్యు లెవ్వరో వారి
సన్నుతించి పిదప సంతతమును
జ్ఞానదాతఁగొల్వు ఘనతచే విబుధుని, విశ్వ. 77

క. మెలఁగి జ్ఞానమయుఁడై మతిమీఱుచుండఁడు
ఉనికి విడఁడు తాను నుపమునొందు
తనువు మఱచి మించి తత్త్వజ్ఞుఁ డుండును, వి. 78

క. మొదటను మతముఁ వదలక
తుద నెవ్వరిమతము నైన దూషింపక తా
బదిలుఁడయి కోర్కెఁ గోరక
ముదమునచరియించు బుధుఁడెముఖ్యుడు వేమా. 79

తే. యాత్రలందలిఫల మొంది యాగములను
సూత్రసమముగఁ జేసియు సూక్ష్మమొంది
పరమ హంసను గెలించి ప్రబలుచుండు
పరము గోరెడు ప్రాజ్ఞుఁ డిద్ధరను వేమ. 80

ఆ. రాజవరుల కెపుడు రణరంగములచింత
పరమమునుల కెల్లఁ బరముచింత
అల్పనరుల కెల్ల నతివలపై చింత, విశ్వ. 81

ఆ. లోను బదిలపఱచి లోని వికారముల్
తలఁచి మెట్టువారు తెలియువారు
ఆకసమున వేడ్క నరయంగ నుందురు, వి. 82

ఆ. వలయు నన్న రాదు వద్దన్న బో దది
తాను జేసియున్న ధర్మ మనుచు
ఉల్లమందుఁ దలఁపఁ డుత్తమవిబుధుఁడు, వి. 83

ఆ. వాద మాడఁ డెపుడు వరుస నెవ్వరితోడ
జేరరాఁడు తాను జేటుఁ దేడు
జ్ఞానియగుచు బుధుఁడు ఘనతనొందఁగఁజూచు, 84

ఆ. వార్ధియందుఁ బుట్టి వశముగా రావచ్చు
పూర్ణదృష్టియందుఁ బూనవచ్చు
పూని మెఱుకగలిగి బుధుఁడుగాఁగా లేఁడు, వి. 85

ఆ. విద్య లేనివాఁడు విద్వాంసులకడ
నుండఁగానె పండితుండు గాఁడు
కొలని హంసలకడ కొక్కెర లున్నట్లు, విశ్వ. 86

ఆ. విద్య లేకయున్న విత్తము లేకున్న
మూర్ఖుఁడైనఁ దుదకు మూఁగయైన
నిష్టబంధుఁడైన గష్టమే గలుగును, విశ్వ. 87

తే. వినతిసేయును సద్గురు వేఁడుచుండు
మును భ్రమరకీటకన్యాయమున నుండు
వాని నెన్నంగఁదరమె యీవసుధలోన
సాధుసన్మార్గ మదె యగు జగతి వేమ. 88

ఆ. విప్రవరులయందు విబుధులయందును
నీతి నుంచువాఁడె నిర్మలుండు
భక్తిగలుగువాఁడె పరమార్థపరుఁడయా, వి. 89

ఆ. విశ్వ మనఁగ నేమొ వివరించి చూచును
విశ్వమైదువిధులు వెలయఁ గనును
విశ్వము మదిలోన వెదకును విబుధుఁడు, వి. 90

తే. విశ్వరూపము మదిలోన వెలయఁ జూచి
బ్రహ్మ మమరంగ బుద్ధిని నందిపట్టి
స్వస్వరూపము గనుచుండు సజ్జనుండు. విశ్వ. 91

ఆ. వీరుఁ డైన రాదు విబుధులగుణములు
చదువులంద రాదు సటల రాదు
జన్మపాకమున నె సఫలమా నరులకు. విశ్వ. 92

ఆ. వెదకి కాన లేరు వేదాంతవేద్యుండు
నుత్తముండె కాంచు నుర్విమీఁద
కలిగెనే నతనిని గానంగ లేరయా. విశ్వ. 93

క. వేడుక మదిలోఁ జూడక
తోడగు నా యెఱుకమీఱి తొక్కుడుపడకా
జాడను మఱచినవాఁడే
వేడుకఁ బరతత్త్వమంది వెలయును వేమా! 94

ఆ. వ్యాధి కలిగెనేని వైద్యునిచేతను
మందు దినక కాని మాన దెందుఁ
జెంత దీప మిడక చీకటి వాయునా? విశ్వ. 95

ఆ. స్వానుభూతియందు శాస్త్రవాసనలందు
సంశయంబు లేని సాధనమున
చెలఁగు దీప మట్లు చిత్స్వరూపమునంటు వి. 96

—*—

అర్థపద్ధతి

—※—

ఆ. అధముఁ డైనమనుజుఁ డర్థవంతుం డైన
నతనిమాట నడచు నవనిలోన
గజపతింట నున్న గవ్వలు చెల్లవా? విశ్వ. 1

ఆ. అధికభుక్తిచేత మొదటసొమ్ముకు హాని
కుదువసొమ్ముకన్నఁ గొంతహాని
మొదటిపక్షమునను మూలకర్తకు హాని, విశ్వ. 2

ఆ. అప్పు లేనివాఁడె యధికసంపన్నుండు
తప్పు లేనివారు ధరను లేరు
గొప్పలేనిబుద్ధి కొంచెమై పోవురా, విశ్వ. 3

ఆ. అరయఁ దలఁచు కల్లలాడెడువారింట
వెడల కేల లక్ష్మి విశ్రమించు
సీర మోటికుండ నిలువనిచందాన, విశ్వ. 4

ఆ. అర్థవంతుసొమ్ము నాసింతు రర్థులై
యర్థికీయ సొమ్ము వ్యర్థమగును
వ్యర్థమైనసొమ్ము వ్యర్థులఁ జేరురా, విశ్వ. 5

ఆ. ఆఁడువారిగన్న నర్థంబుఁ బాడగన్న
సార మైన రుచులచవులఁ గన్న
అయ్యగారికైన నాశలు గలుగవా? విశ్వ.

ఆ. ఆపదందుఁ జూడు మారయ బంధుల
భయమువేళఁ జూడు బంటుగుణము
పేదవడ్డవెనుకఁ బెండ్లముమతిఁ జూడు, విశ్వ. 7

ఆ. ఆశచేత ధనము నార్జింపఁగా నేల
మట్టిక్రిందఁ బెట్టి మఱువ నేల
ధనము పోవువెనుక ధర్మం బదేలరా? విశ్వ. 8

ఆ. ఇంటిలోనిధనము నిది నాది యనుచు
మంటిలోన దాఁచు మంకుజీవి
కొంచుబోఁడు వెంట గుల్లకాసును రాదు, విశ్వ. 9

ఆ. ఇరుగుపొరుగువారి కెనయుసంపదఁ జూచి
తమకు లే దటన్న ధర్మమేమి
ధర్మమన్నఁ దొల్లి తన్నుక చచ్చిరి. విశ్వ 10

ఆ. ఇహమునందు చాల నిడుమలు పడినను
బడుగు పొందగలఁడె పరమపదవి
పేద కనువుపడునె పృథివిపై భాగ్యంబు, విశ్వ. 11

ఆ. ఇహమున సుఖియింప హేమకారకవిద్య
పరమున సుఖియింప బ్రహ్మవిద్య
కడమవిద్య లెల్ల గల్లమూఢులకురా, వి. 12

ఆ. ఇహమునందు సుఖము లింపార లేదట
పరమువందు సుఖముఁ బడయు టెట్లు
ధనములేక సుఖము తన కెట్లు కలుగురా? వి. 13

ఆ. ఈఁత కన్న లోఁతు నెంచంగఁ బనిలేదు
చావు కన్న గీడు జగతిలేదు
గోచిఁపాఁతకంటె గొంచెం బిఁకను లేదు, విశ్వ. 14

ఆ. ఉచితవంతుఁ డైన నుద్యోగపరుఁ డైన
సంపదమరియున్న సమయముననె
పరుల కుపకరించి పాలింపఁ గల్గును, వి. 15

ఆ. ఉన్నయంత మనుజుఁ డుపకారి గాలేక
కన్న గానఁడంచు ఘనుఁడు వల్కు
దీనుఁ డైనతనకు దిక్కెవ్వ రగుదురు? వి. 16

ఆ. ఉప్పు లేనికూర యొప్పదో రుచులకు
పప్పు లేనితిండి ఫలము లేదు
అప్పు లేనివాఁడె యధికసంపన్నుఁడు, వి. 17

ఆ. ఉర్వివారికెల్ల నొక్కకంచముఁ బెట్టి
పొత్తుఁ గుడిపి కులము పొలయఁ జేసి
తలను చేయిపెట్టి తగ నమ్మఁజెప్పరో! వి. 18

ఆ. ఋణ మొసంగునాతఁ డిసుఁడగుఁ దొలుదొల్త
నదియు మరల నడుగ యముఁడుగ నగు
అప్పుఁజేసి తీర్ప నఱియనివారికి, విశ్వ. 19

ఆ. ఎంతభూమి దిరిగి యేపాటు పడుచున్న
నంటనీక ప్రాప్తి వెంటఁ దిరుగు
భూమి క్రొత్తదైన భోక్తలు క్రొత్తలా? వి. 20

ఆ. ఎద్దుమొద్దువాని కేలశాస్త్రంబులు
ముద్దునాతి కేల ముసలిమగఁడు
చద్దిమిగులనిల్లు సంసార మేలరా? వి. 21

క. ఎన్నాళ్ళిలఁ దా నుండును
ఎన్నాళ్ళిలఁ దాను నేర్చు నెన్నిఁట వెలయున్
గొన్నాళ్ళకుఁ దాఁ జనినను
మన్నాఁగద విద్యలెల్ల మహిలో వేమా! 22

ఆ. ఓజమాలునగును ఓడిమాడలచేటు
పాటులేనిమగఁడు కూటిచేటు
పనికిమాలుదాసి బత్తెంబుచేటురా, వి. 23

ఆ. కట్టెపేరు లోలిగట్టి చెప్పఁగరాదు
కానరాక యున్న కలిమితనము
జంగమైనవాని జాతి గన్పడదొకో, విశ్వ. 24

ఆ. కడుపునిండఁ దవుడు గంపలోఁ బెట్టిన
జన్నుఁబట్టనీక తన్ను గేదె
వారకాంత లెట్లు వలతురో యూఱక? వి. 25

ఆ. కనకపర్వతమునఁ గాపురం బుండిన
నమిముషేశ్వరునకు నాసపోదు
కనకకుండలములు కర్ణుని నడుగఁడా? వి. 26

ఆ. కనకమృగము భువిని కద్దు లే దనలేక
తరుణి విడిచిపోడె దాశరథియు
దైవమైన ధనము దలఁచుచుండెను గాదె, వి. 27

ఆ. కనక మున్నవాఁడు కాముఁడు భీముఁడు
మిగులఁ దేజమంది మెలఁగుచుండు
విత్తహీనుఁడైన వెట్టులలోనేటు, వి.

ఆ. ఉన్నఘనతఁబట్టి మన్నింతురేగాని
పిన్న పెద్దతనము లెన్నఁబోరు
వాసుదేవు విడిచి వసుదేవు నెంతురా? విశ్వ. 29

ఆ. కనియుఁ గానకుండుఁ గదలింపఁ డానోరు
వినియు వినకయుండు విస్మయంబు
సంపద గలవాని సన్నిపాతక మిది, విశ్వ. 30

ఆ. కన్నెమీఁది యాస కనకంబుపై నాస
లేనివాఁడు పుడమి లేనివాఁడు
కలిగెనే నతండు కానంగ రాఁడయా, విశ్వ. 31

ఆ. కమ్మరీని దుడుకు కార్యవినాశంబు
వడ్లవాని దుడుకు వాలపిడుగు
కాసెవాని దుడుకు కాకుత్స్థుబాణంబు, విశ్వ. 32

ఆ. కర్ణుఁడొకఁడెగాని ఘను లెవ్వరును లేరు
దానసీలుఁ డంచు తలంపఁబడెను
తలఁప ధనము కర్ణు దాతఁ జేసెను సుమీ, వి. 33

ఆ. కలిగినమనుజుండు కాముఁడై సోముఁడై
మిగుల తేజమునను మెఱయుచుండు
విత్తహీనుఁడైన నుత్తసన్యాసిరా, విశ్వ. 34

ఆ. కలిగి ధర్మ మీయఁ గాననివారును
కలిగి తినక చాల గ్రాఁగువారు
కలిమి నెచటఁ జూడఁ గానక చెడుదురు, వి. 35

ఆ. కలిమి యున్నవానిఁ గని పట్టి యిచ్చిన
మనువుపొంగుపాలు మఱగినట్లు
లోన నిసిరి కలిమి లొట్టపోయెడునొకో, విశ్వ. 36

ఆ. కలిమి కలిగియుండి కఠినభావముఁ జెంది
తెలియలేరు ప్రజలు తెలివిలేక
కలిమి వెన్నెలగతిఁ గానంగ లేరయా, విశ్వ. 37

ఆ. కలిమి కలిగెనేని గాముఁగాఁ జూతురు
లేమిచేతఁ జిక్క లేమ లధిపు
మదనువంటివాని మాలఁగాఁ జూతురు, విశ్వ. 38

ఆ. కలిమి గలుగ సకలకులముల కెక్కువ
కలిమి భోగభాగ్యములకు నెలవు
కలిమి లేనివానికుల మేమి కులమయా? విశ్వ. 39

ఆ. కలిమిఁ జూచి యీయఁ గాయ మిచ్చినయట్లు
సము నకీయ నదియు సరసతనము
పేద కిచ్చుమనువు పెనవేసినట్లురా, విశ్వ. 40

ఆ. కలిమినాఁడు మగనిఁ గామించి చూచును
లేమిఁ జిక్కునాఁడు లేవకుండు
మనినమగనినైన మడియంగఁ జూచును, విశ్వ. 41

ఆ. కాంచనంబుపైనఁ గాంతలపైనను
బమ్మకైనఁ బుట్టు రిమ్మతెగులు
తోయజాక్షి విడుచు దొరయెవ్వఁడును లేఁడు, వి. 42

ఆ. కాంచనంబుమీఁది కాంక్ష మోహ మటంద్రు
విడువలేరు దాని విబుధులైన
కాంక్షలేనివారు కానఁగా రారయా, వి. 43

ఆ. కావవలయు ధనముఁ గాంత నెల్లప్పుడు
కావలేనివాఁడు చావవలయు
కాపులేనిదాని కాపుర మడుగనా? వి. 44

ఆ. కుడువఁ గూడు లేక కూడఁబెట్టఁగ లేక
విడువ ముడువ లేక గడన లేక
నడువ సాగకున్న నడపీనుఁ గందురు, వి. 45

ఆ. కులము గలుగువారు గోత్రంబు గలవారు
విద్యచేత విఱ్ఱవీగువారు
పసిఁడి గల్గువాని బానిసకొడుకులు, విశ్వ. 46

ఆ. కులము లేనివాఁడు కలిమిచే వెలయును
కలిమిలేనివాని కులము దిగును
కులముకన్న నెన్నఁ గలిమి ప్రధానంబు, వి. 47

ఆ. కులుకుగుబ్బఁ జూపి గొబ్బున వలపించి
చేతికాసులెల్లఁ జేరఁదీయు
నతనుచేతికత్తు లమరంగఁ గాంతలు, వి. 48

ఆ. కూర లేనితిండి కుక్కతిం డనిపించు
మాఱు లేనితిండి మాలతిండి
ధార లేనితిండి దయ్యపుతిండిరా, విశ్వ. 49

ఆ. కూలినాలిఁ జేసి గుల్లాముపని చేసి
తెచ్చిపెట్ట నాలు మెచ్చుచుండు
లేమిఁ జిక్కువిభుని వేమాఱు దిట్టును, విశ్వ. 50

ఆ. కోమటి మదిఁ గోరు క్షామమే యెల్లెడ
వైద్యుఁ డొరుల కెపుడు వ్యాధిఁ గోరు
కూరివాఁడు ధనికుఁ జేరఁగాఁ గోరును, విశ్వ. 51

ఆ. చదువులందుఁ బాడి సౌఖ్యములందును
పెదవులందు రాజ్యపదవులందు
నాశ లుడిగినట్టి యయ్యలు గలరొకో, విశ్వ. 52

ఆ. చమురు గల్గుదివ్వె సంతోషముగ వెల్గు
ధనము గలుగువాని తలఁపుఁ జెలఁగు
ధనము లేనివాని తలఁపులు తీరునా, విశ్వ. 53

ఆ. చావు నేఁడొ రేపొ జతపడివచ్చును
పెక్కునాళ్లు కూడఁ బెట్టనేల
అనుచు నాశ లుడిగినంతటివారేరి? విశ్వ. 54

ఆ. జడలు దాల్చువెల్ల జగము సీ యనువెల్ల
నొడలు విఱుచునట్టియోగ మెల్ల
ముక్తికాంతఁబట్టి ముద్దాడుకొఱకురా? విశ్వ. 55

ఆ. టంక మదుకకున్నఁ బొంకంబు గారాదు
స్వర్ణభూషణంబు జగమెఱుంగు
భటుఁడు వెంట లేక ప్రభుఁడు శోభించునా, వి. 56

ఆ. డిందుపడినవాని నెందును లెక్కింప
రిందు నందుఁ గాన నెట్టులయిన
మందమతివి గాక మహిమతో నుండుము, వి. 57

ఆ. డొక్క లెండిపోవు డొక్కు తానయ్యును
మమత మానఁగలడె మానవుండు
కాన ధనముఁగూర్పఁగడఁగుము జ్ఞానివై, వి. 58

ఆ. తమకు బంధు వనుచు తాన తోడుకవచ్చి
కలిమిఁ గలయఁ జూచి కాంక్షపడుచు
దక్షిణల నొసంగి తరుణి నీయఁగఁజూచు, వి. 59

ఆ. తఱుచు కల్లలాడు ధరణీశు లిండ్లలో
వేళవేళ లక్ష్మి వెడలిపోవు
నోటికుండలోన నుండునా నీరంబు? విశ్వ. 60

ఆ. తరుణి సుతులు ధనము ధాన్యముల్ సంపద
లెంతచుట్టుకొనిన నంత చేటు
పసిరికాయ పురుగుపద్ధతి గానరో, విశ్వ. 61

ఆ. తలను బాగపైని దగుపచ్చడము బొజ్జ
చెవులపోగు లరసి చేరు నర్థి
శుద్ధపశువు లనుచు బుద్ధిలో నరయక, విశ్వ. 62

ఆ. తల్లి బిడ్డలకును దగవు పుట్టించెడు
ధనము సుఖముఁ గూర్ప దని వచింత్రు
కాని గడన లేక గడచుట యెట్లురా? వి. 63

ఆ. తళుకు బెళుకుఁ జూచి ధరలోనిజను లెల్ల
కద్దు లే దటంద్రు ఘనతగాను
ఇదిగోయదిగోయనుచు నిఁక నెక్కడందురు, వి. 64

ఆ. తవిటి కరయఁ బోవఁదండులంబుల గంప
శ్వాన మాశ్రయించు సామ్యముగను
వైశ్యవరునిసొమ్ము వసుధ నీచుల కబ్బు, వి. 65

ఆ. తాను గుడువలేఁడు తగవేది యాప్తులఁ
జేరనీయఁ డట్టి చెనఁటి పశువు
చేనిలోన బొమ్మఁజేసి కట్టినయట్లు, విశ్వ. 66

ఆ. తాము దిరుగుభూమి తామడాంబర మైనఁ
బరగు దేశమునకు జరుగవలయుఁ
గొల నటెండిపోవఁ గొక్కెరలుండునా? వి. 67

ఆ. తిరిపెగాఁడయినను దిరిపె మెత్తినయట్టి
తిరిపెమందె తాను దిరిపె మిడిన
తిరిపెము తిరిపెమున దిగఁబడిపోవురా. వి. 68

ఆ. తీపికెల్లఁ దీపి తెలియంగఁ బ్రాణంబు
ప్రాణవితతికన్నఁ బసిఁడి తీపి
పసిఁడికంటె మిగులఁ బడఁతిమాటలు తీపి, వి. 69

ఆ. తెవులుబడ్డవాఁడు దేవతాభక్తుండు
ఈఁటెలేనివాఁడు పోటుబంటు
కాసులేనివాఁడు కడుబ్రహ్మచారియౌ, వి. 70

ఆ. తోఁటకూరకైన దొగ్గలికైనను
తవిటికుడుముకైనఁ దవిటికైనఁ
గావ్యములను జెప్పు ఘను లెల్ల ధనపరుల్, వి. 71

ఆ. దశగలారి నెల్ల తమబంధువు లటంద్రు
దశయు లేమి నెంత్రు తక్కువగను
దశయనంగను ధనదశయొప్పు నొక్కటే, వి. 72

ఆ. దశయనంగ మెంచు ధనముంటయే యంద్రు
కూడు నిద్రలేక కుందుటెకద
రాఁగ నుండఁబోవ బాగుగా నేడ్పించు, వి. 73

ఆ. దానములను జేయ ధర చేతులాడక
బహుధనంబుఁ గూర్చి పాతిపెట్టి
తుదను దండుగనిడి మొదలు చెడునరుఁడు, వి. 74

ఆ. దినము మూఁడుమార్లు తిని నిదురించుచు
సొగసుచనులవారి సొంపుతోడఁ
జేరుచుండి ధనముఁ జెడుపకు మెప్పుడు, వి. 75

తే. దేశదేశమ్ముఁ దిరుగుట తిండికొఱకె
పూని వేషము వేయుట పొట్టకొఱకె
మనసునందునె గుఱిఁగాంచి మమతవిడరు, వి. 76

ఆ. దేశవేషములను తేటసేయఁగ దేవుఁ
డాత్మలోన నుండు నణఁగి పెనఁగి
వేస మరసి చూడ గ్రాసంబు కొఱకయా, వి. 77

ఆ. దోసకారియైన దూపరివాఁడైన
బగతుఁడైన వేదబాహ్యుఁడైన
ధనికు నెల్లవారు తనియింపుచుందురు, విశ్వ. 78

ఆ. ద్రోహబుద్ధినైన దొంగతికమునైన
సటలనైన సాహసములనైన
సంపదధికువలన సాధింపఁదగు టొప్పు, విశ్వ. 79

ఆ. ధనము లేకయున్న ధైర్యంబు చిక్కదు
ధైర్య మొదవదేని ధన మొదవదు
ధనము ధైర్య మరయఁ దగుభూమి నరులకు, వి. 80

ఆ. ధనము లేమి గుణము తక్కువపడవచ్చు
ధనము లేమి కీర్తి తలఁగిపోవు
ధనము లేమి శుచిని తగఁ బుట్టనీయదు, వి. 81

ఆ. ధనము లేనిపేద తండ్రిగర్భంబున
భాగ్యపురుషుఁ డొకఁడు పరఁగఁబుట్టి
బహుళధనముఁగూర్చుభద్రంబులోనఁగూర్చు,వి. 82

ఆ. ధనము లేమి యనుట దావానలంబగు
తన్నుఁ జెఱుచు మీఁఱె దాపుఁ జెఱుచు
ధనము లేమి మదిని తలఁపఁగా పాపంబు, వి.

ఆ. ధనము లేమి సుతులు తప్పుల నిడుదురు
ధనము లేమి పత్ని దాఁకరాదు
ధనము లే మెవరికి తాళిక నీయదు, విశ్వ. 84

క. ధనమా మూలము జగముకు
ధనమా మూలంబు సకలధర్మంబునకున్
గుణములు మూలము సిరులకు
మనమా మూలంబు ముక్తిమహిమకు వేమా! 85

ఆ. నక్కవినయములను నయగారములఁ బల్కి
కడకు ధనముఁ గూర్పఁ గడఁగుచుంద్రు
కుక్కబోనువాతఁ గూడు చల్లినరీతి, విశ్వ. 86

ఆ. నారాయ ణనవచ్చు నమశివ యనవచ్చు
మేలువారిఁజూచి మెచ్చవచ్చు
కొంగుకాసు విడిచి గొబ్బున నీరాదు, విశ్వ. 87

ఆ. పరఁగ లేమిచేత బంధువు ల్పగవారు
పరఁగ లేమిచేతఁ బరము తప్పు
పరఁగ లేమిచేతఁ బరపతియును దప్పు, విశ్వ.

ఆ. పాగ పచ్చడంబు పైకిఁ గూసంబును
పోగు లుంగరములు బొజ్జకడుపుఁ
గలిగినట్టివానిఁ గందురు చుట్టాలు, విశ్వ. 89

ఆ. పాపపుణ్యములను పసిగా పెఱుంగునా
ధరను బరమయోగి యెఱుఁగుఁగాక
పసిఁడిపొందిక గని బాగుగాఁ గూర్పుము, వి. 90

ఆ. పాలసాగరమునఁ బవ్వళించినహరి
గొల్లపల్లెపాలు గోరనేల
నెదుటివారిద్రవ్య మెల్లవారికిఁ దీపి, విశ్వ. 91

ఆ. పుత్తడిగలవాని పుండుబాధయుఁ గూడ
వసుధలోనఁ జాలవార్తకెక్కు
పేదవానియింట పెండ్లైన నెఱుఁగ. వి. 92

ఆ. పూర్వజన్మమందు పుణ్యంబు సేయని
పాపి తా ధనంబుఁ బడయ లేఁడు
విత్త మఱచి కోయ వెదకినచందంబు, వి. 93

ఆ. వూసపోగుఁ బసిడిపుట్టంబు విద్యయుఁ
గాయపుష్టి చాలఁగలిగనేని
కానికులజు నైన ఘనుఁ డని రమ్మంద్రుఁ వి. 94

ఆ. పేదవానిబాధ పెనుభూత మైయుండు
జాడలేదు బాధఁ జూడ వశమె
కలుగువానిబాధ కనులఁ జూడఁగ లేమి
కేమిచేయవచ్చు నింక వేమ! 95

ఆ. ప్రాప్తిగల్గుచోట ఫల మిచ్చుదైవంబు
ప్రాప్తిలేనిచోట ఫలము లేదు
ప్రాప్తిలేక పసిఁడి పరమాత్ముఁ డిచ్చునా? వి. 96

ఆ. మగని కలిమిబలిమి మగువకును బలంబు
కలిమి లేనిమగఁడు కాసుఁగాఁడు
పనికిరానిమగని పాటించి చూడరు, వి. 97

ఆ. లేమిగల్గువాఁ డిఁకేమేమి చేసిన
కలిసిరాదు ఫలము కాసుగూడ
కలిమి గల్గుజోటఁ దులతూఁగుచుందును, వి. 98

—✲—

భారతమాతా ప్రెస్, 89, అండర్సన్ వీధి, మద్రాసు_1.